

Jessica Rantanen

Tradenomin valmiudet tilintarkastajaksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Marraskuu 2016

Tekijä Otsikko	Jessica Rantanen Tradenomin valmiudet tilintarkastajaksi
Sivumäärä Aika	52 sivua + 3 liitettä Marraskuu 2016
Tutkinto	Tradenomi
Koulutusohjelma	Liiketalous
Suuntautumisvaihtoehto	Laskentatoimi ja rahoitus
Ohjaaja	Lehtori Raija Olkkola
<p>Uuden tilintarkastuslain myötä päivittyneen tilintarkastuksen tutkinto- ja valvontajärjestelmän yhtenä tavoitteena on edistää alalle kouluttautumista. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli laadullisin menetelmin toteutetun kyselytutkimuksen perusteella selvittää, millä tavalla valmiudet tradenomilla on aloittaa ura tilintarkastajana. Kyselyn kohderyhmänä toimivat tilintarkastusalan asiantuntijat. Tutkimuksen tavoitteena oli keskittyä pohtimaan muiden lähteiden ohella tradenomitutkinnon vastaavuutta tilintarkastajatutkintoon ja tilintarkastusalan tulevaisuuden kehitystä.</p> <p>Voidakseen rakentaa valmiudet hyväksytyksi tilintarkastajaksi, on opiskelijan suunniteltava koulutuksensa vastaamaan lainsäädännön määrittelemiä opintoja kauppa- ja taloustieteen, tilintarkastuksen ja laskentatoimen sekä juridiikan alalta. Puolet tutkimusryhmään kuuluvista tilintarkastajista koki alemman ammattikorkeakoulututkinnon antavan sekä hyvän teoreettisen pohjan että käytännölliset valmiudet alan osaamisvaatimuksiin nähden. Yleisellä tasolla laskentatoimen ja rahoituksen tradenomin mahdollisuuksia suorittaa tilintarkastajan perustutkinto pidettiin hyvinä. Samaan lopputulokseen päästiin kartoittamalla tradenomitutkintojen nykyisiä opetussuunnitelmia. Valmiudet erikoispatenttiin nähtiin huonompina, sillä tarvittavan käytännön kokemuksen vuoksi tutkintokokeeseen pääsyä on odotettava verrattain pitkään.</p> <p>Tilintarkastus on yhteiskunnallisesti merkittävää, ammattina arvostettu sekä työllisyysnäkymiltään hyvä. Tiukka sääntely sekä kansainvälistyminen toisaalta vaikuttavat työn ammattitaitovaatimuksiin ja vastuuseen, mitkä puolestaan saattavat vähentää alan vetovoimaisuutta. Kyselytuloksista selvisi, että opiskelun tai alalla toimivien kautta saatu informaatio oli suoraan yhteydessä haastateltavien mielenkiintoon hakeutua alalle. Näin ollen koulun panos tiedon välittämisessä voi olla merkittävä opiskelijan koulutuksen sisällön ja sitä kautta tulevan urakehityksen kannalta. Tilintarkastajaksi aikovan on haastateltavien mukaan lisäksi oltava ennen kaikkea luonteeltaan sopiva alalle sekä kiinnostunut kehittämään yritysten taloudellista raportointia ja toimintaa lain näkökulmasta.</p>	
Avainsanat	tradenomi, liiketalouden koulutusohjelma, tilintarkastaja, tilintarkastajatutkinnot, laskentatoimi ja rahoitus

Author Title Number of Pages Date	Jessica Rantanen Capabilities of Bachelor of Business Graduate to Become an Auditor 52 pages + 3 appendices 7 November 2016
Degree	Bachelor of Business Administration
Degree Programme	Business Administration
Specialisation option	Accounting and finance
Instructor	Lecturer Raija Olkkola
<p>The examination and monitoring system of auditing was recently renewed with the introduction of the new audit law. One of the aims of the reform is to promote training for the field. The purpose of this thesis is to examine what kind of capabilities a person with Bachelor's degree in Business Administration has to perform as auditor. The theme and the research problem were approached by a survey which was conducted using qualitative methods. The survey was targeted to professionals of the audit sector. Taking into account the current and the future situation of the sector the ultimate objective of the study was to discuss, through other sources as well, the auditor's career and how the BBA degree meets the requirements of the profession.</p> <p>In order to build the capabilities of a certified auditor the education must be designed to include studies defined in the regulation on the audit law. Half of the group interviewed felt that a Bachelor's degree provides good theoretical abilities for the job and slightly more than half described their practical skills as good considering the required competences of the profession. Generally, the capability of someone with a BBA to complete an auditor's qualification were considered good. The same result was obtained by analyzing the current curricula of the schools of the auditors who took part in the interview. Due to the practical experience needed, capabilities to complete a special qualification were perceived worse since the waiting time to participate in the qualification test is relatively long.</p> <p>Auditing is socially significant and as a profession it is valued and the prospects of employment are good. However, increasing responsibility, strict regulation and internationalization may affect the attractiveness of the sector. According to the survey results, information obtained by professors and people operating in the accounting field has a direct connection with the interviewees' interest to apply for the field. Therefore, the way Universities of Applied Sciences transmit information may well influence students' career development. Above all, an auditor has to have the right kind of character and interest in developing financial reporting and operations of companies from the legal point of view.</p>	
Keywords	Bachelor of Business Administration, business administration, auditor, auditor's qualifications, accounting and finance

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn aihe, tutkimusongelma ja tavoite	1
1.2	Tutkimusmenetelmät ja lähteet	1
2	Keskeiset käsitteet	3
2.1	HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastajat ja tilintarkastusyhteisöt	3
2.2	Corporate governance	3
2.3	Goign concern -periaate	4
2.4	Tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardit	4
2.5	Tilintarkastuksen tausta ja määritelmä	4
3	Tilintarkastusprosessi	7
3.1	Tilintarkastussuunnitelma	7
3.1.1	Liiketoiminnan kartoittaminen	8
3.1.2	Riskien arvioiminen	10
3.2	Tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja tietojärjestelmien tarkastus	12
3.3	Hallinnon tarkastus	15
3.4	Raportointi	16
3.5	Tilintarkastajan muut tehtävät	17
4	Tilintarkastuksen vaatimukset	18
4.1	Hyvä tilintarkastustapa ja ammattieettiset periaatteet	18
4.2	Salassapito- ja tietojen antamisvelvollisuus	19
4.3	Riippumattomuus	19
4.4	Tilintarkastajan yleiset edellytykset	21
4.5	Tilintarkastajatutkintojen vaatimukset ja sisällöt	21
4.6	Alan nykytilanne ja tulevaisuuden näkymät	25
5	Tutkimuksen toteutus	27
5.1	Taustatietoa tutkimuksesta	27
5.2	Aineiston ja analyysimenetelmien luotettavuus	30
6	Tulokset	31
6.1	Alalle suuntautuminen	31
6.2	Tilintarkastajan ominaisuudet	33
6.3	Liiketalouden koulutusohjelmien vastaavuus tilintarkastajatutkintoon	35

6.4	Haastateltavien arviot tradenomin valmiuksista alan tehtäviin	42
7	Johtopäätökset	44
	Lähteet	49
	Liitteet	
	Liite 1. Kysely tilintarkastajille	
	Liite 2. Kysely HR- ja esimiestehtävissä työskenteleville	
	Liite 3. Haastateltavien näkemykset tradenomitutkintonsa antamista valmiuksista tilintarkastustehtäviin	

1 Johdanto

1.1 Työn aihe, tutkimusongelma ja tavoite

Tämän opinnäytetyön aihe valikoitui mielenkiinnosta tilintarkastusalaa ja sen vaatimuksiin. Tyypiltään työ on tutkimuksellinen tietoisuus alasta kiinnostuneille ja aihe on rajattu tarkastelemaan tradenomien valmiuksia aloittaa ura tilintarkastajana. Hiljattain uudistunut tilintarkastuslaki vaikutti viitekehysten lainsäädännölliseen painopisteeseen. Uuden lain tavoitteena oli selkiyttää tilintarkastusjärjestelmää sekä edistää alalle koulutautumista (Hallituksen esitys 2014). Teemaa on käsitelty aikaisemmin joissakin opinnäytetöissä, jotka ovat painottuneet tutkimaan esimerkiksi tradenomien haasteita työllistyä tilintarkastajaksi sekä tradenomien mielenkiintoa suuntautua tilintarkastusalalle.

Opinnäytetyön teoriaosan tarkoituksena on keskittyä selvittämään tilintarkastajan lakisääteiset työtehtävät sekä ammatin harjoittamisen kannalta keskeisimmät edellytykset ja rajoitteet jättäen rikosoikeudellisen vastuun tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi luodaan katsaus tilintarkastuksen tulevaisuuteen, joka vaikuttaa alan osaamisvaatimukseen. Empiirinen osa on puolestaan rakennettu laskentatoimen ja rahoituksen alan asiantuntijoiden näkemysten pohjalta pyrkien vastaamaan siihen, kuinka hyvin tradenomitutkinto vastaa tilintarkastusalan vaatimukseen. Haastatteleamalla ammattilaisia saatiin luotua arvokasta ja totuudenmukaista sisältöä, josta hyötyvät alasta kiinnostuneet opiskelijat tullessaan tietoisemmiksi tilintarkastustyön luonteesta ja mahdollisuuksista. Tutkimustiedosta hyötyvät myös ammattikorkeakoulut pystyessään kehittämään liiketalouden koulutusohjelmia vastaamaan entistä paremmin tilintarkastajatutkinnon hyväksymisedellytyksiä.

1.2 Tutkimusmenetelmät ja lähteet

Tutkimusongelmaa lähdettiin ratkaisemaan kvalitatiivista lähestymistapaa noudattavan kyselytutkimuksen avulla, joka kohdennettiin ison tilintarkastusyhteisön tradenomitaisille tilintarkastajille sekä henkilöstöhallinnon edustajille. Tärkeimmät tutkimuskysymykset käsittelivät tradenomitutkinnon antamia valmiuksia tilintarkastustehtäviin ja tilin-

tarkastajatutkintojen suorittamiseen. Kyselyn avulla pyrittiin lisäksi selvittämään tekijöitä, jotka vaikuttivat ammatillisen osaamisen ohella tradenomien valmiuteen hakeutua alalle ja harjoittaa ammattia. Haastattelu suoritettiin sähköisellä tutkimustyökalulla ja tulokset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin.

Työn teoreettinen osuus perustuu pääasiassa kirjallisuuteen sekä erilaisiin oikeuslähteisiin. Tietoperustaa rakennettaessa on hyödynnetty lisäksi aihetta sivuavaa pro gradu -tutkielmaa, Internet-sivustoja sekä Suomen Tilintarkastajat Ry:n teettämää kvantitatiivista tutkimusta. Vanhinta lähdeäni, Veijo Riistaman teosta ”Tilintarkastuksen teoria ja käytäntö”, käytin kuvaamaan tilintarkastuksen vaiheita ja menetelmiä, sillä kyseinen kirja osoittautui erittelemään ne sillä tarkkuudella, mitä tietoperustan luominen vaati. Selvitykseni myötä muodostuneen käsityksen mukaan tilintarkastuksen metodit ja sisältö eivät ole muuttuneet merkittävästi kirjan julkaisun jälkeen. Teosta on lisäksi käytetty alkuperäislähteenä toisessa hyödyntämässäni kirjassa ”Tilintarkastus – asiakkaan opas”.

2 Keskeiset käsitteet

2.1 HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastajat ja tilintarkastusyhteisöt

Suomen tilintarkastuslaki määrittelee Patentti- ja rekisterihallituksen hyväksymäksi tilintarkastajaksi HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastajat sekä tilintarkastusyhteisöksi hyväksytyt yhteisöt (Tilintarkastuslaki 2015, 1 luku 2 § 1 momentti ja 7 luku 2 § 1 momentti). Tilintarkastuslain mukaan:

- HT-tilintarkastaja on luonnollinen henkilö, joka on hyväksytty tilintarkastajaksi täytettyään 6 luvun 2 §:n mukaiset edellytykset
- KHT-tilintarkastaja on HT-tilintarkastajaksi hyväksytty luonnollinen henkilö, jolle on hyväksytty yleisen edun kannalta merkittävän yhteisön tilintarkastajan erikoispätevyys hänen täytettyään 6 luvun 3 §:n 1 tai 4 momentin mukaiset edellytykset
- JHT-tilintarkastajalla tarkoitetaan HT-tilintarkastajaksi hyväksyttyä luonnollista henkilöä, jolle täytettyään 6 luvun 3 §:n 2 tai 4 momentin mukaiset edellytykset on hyväksytty julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan JHT -erikoispätevyys
- Tilintarkastusyhteisöllä tarkoitetaan tilintarkastuslain 6 luvun 5 §:n mukaiset edellytykset täytettyään hyväksyttyä, tilintarkastustoimintaa harjoittavaa osakeyhtiötä, osuuskuntaa, kommandiittiyhtiötä tai avointa yhtiötä. (Tilintarkastuslaki 2015, 1 luku 2 § 2-5 momentit.)

HT- ja KHT-tarkastajien kelpoisuudet poikkeavat, sillä vain KHT-tarkastajat ja -yhteisöt voivat toimia ainoina tilintarkastajina kaikissa Suomen tilintarkastuskohteissa mukaan lukien suuret yritykset sekä listayhtiöt (Horsmanheimo & Steiner 2008, 48).

2.2 Corporate governance

Corporate governance on ohjeistus ensisijaisesti listatuille yhtiöille hyvän hallinnon, omistajaohjauksen ja sidosryhmävalvonnan järjestämiseksi. Ohjeistus liittyy erityisesti arvopaperimarkkina- ja yhtiöoikeudellisiin intressikonflikteihin johdon ja osakkeenomistajien välillä (Mähönen 2009, 185) ja sen tavoitteena on sijoittajille ja osakkeenomistajille annettavan tiedon yhtenäistäminen sekä läpinäkyvyyden ja tiedonkulun edistäminen. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 41.)

2.3 Goign concern -periaate

Tilinpäätöstä ja toimintakertomusta laadittaessa sovelletaan oletusta kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvuudesta ja kannattavuudesta. Tilinpäätöstä valmisteltaessa yhtiön johto ottaa kantaa going concern -olettamaan. Johdon kannanoton ja suunnitelmien realismi vahvistetaan lopulta tilintarkastajan toimesta perustuen hänen tarkastuksensa myötä muodostuneeseen arvioon yhtiön taloudellisesta tilasta. (Heiskanen, Kihn & Näsi 2008, 74.)

2.4 Tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardit

Tilinpäätöksen tarkoituksena on antaa ”oikea ja riittävä” kuva yrityksen tuloksesta, varoista, vastuista sekä rahoituskellisesta asemasta. Eurooppalainen kirjanpitokulttuuri perustuu tilinpäätösdirektiiviin, joka määrittelee minimivaatimukset pääasiassa osakeyhtiömuotoisille yhteisöille tilinpäätöksen esittämis- ja julkaisemistavalle, sisällölle sekä arvostussäännöille. (Mähönen 2009, 63-64.) Tilinpäätösstandardeja ovat kansainväliset IASB- (International Accounting Standards Boardin) ja IFRS-standardit (International Financial Reporting Standards) (Horsmanheimo & Steiner 2008, 532).

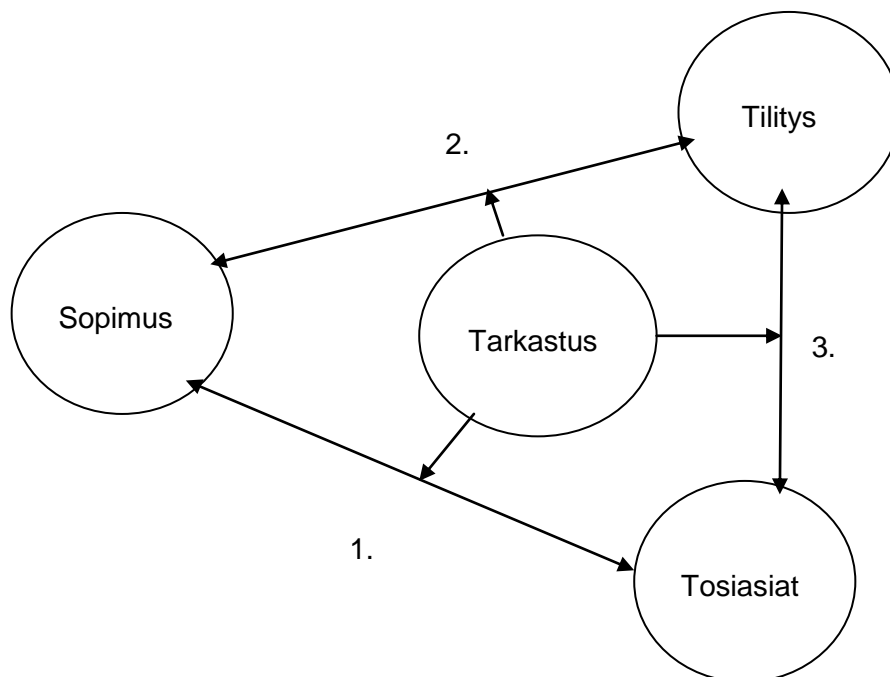
Laskentatoimen ammattihenkilöstön kansainvälisen järjestön, International Federation of Accountants (IFAC) ja kansainvälinen tilintarkastus- ja laadunvarmistusstandardilautakunta, International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) ovat laatineet tilintarkastuksen kannalta olennaisimmat ISA-standardit (International Standards on Auditing) (Mähönen 2009, 328). ISA-standardit sisältävät peruseriaatteita ja menettelytapoja koskevaa ohjeistusta, jotka KHT-yhdistys kääntää suomeksi vuosittain (Heiskanen, Kihn & Näsi 2009, 72). IAASB on määritellyt lisäksi standardeja koskien tilintarkastuksen laadunvarmistusta, varmennustoimeksiantoja, liitännäispalveluja sekä soveltamisohjeita. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 151).

2.5 Tilintarkastuksen tausta ja määritelmä

Tilintarkastuksen ammattiala ja sen sääntely alkoi 1900-luvulla Britanniassa teollisen vallankumouksen, pääomamarkkinoiden kehityksen ja yritystoiminnasta annettavan informaation kaoottisen tilan seurauksena. Talouden ja yhteiskunnan tilan kehittyessä

syntyi tarve delegoida yritysten ja organisaatioiden johdon valvontaa ja tarkkailua. (Riistama 1999, 15, 18.) 2000-luvun alussa tapahtuneet Yhdysvaltojen ja Euroopan tilinpäätösskandaalit johtivat osaltaan tilintarkastusta koskeviin lainsäädännön kiristykseen (Horsmanheimo & Steiner 2008, 20). EU:n komission tavoitteena oli tällöin palauttaa rahoitusmarkkinoiden osapuolten luottamus pörssissä listattujen yhtiöiden tilinpäätöksiin ja tilintarkastukseen (Horsmanheimo & Steiner 2008, 537).

Tilintarkastuslaki perustuu tilintarkastusdirektiiviin, jossa määritetään säännöt tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten tilintarkastukseen. EU-säätelyä tarkempia määräyksiä tilintarkastuksesta annetaan valtion lainsäädännössä, jonka tavoitteena on lisätä tilinpäätösinformaation uskottavuutta ja luotettavuutta. (Mähönen 2009, 89.) Tilintarkastaja perehtyy hyvän tilintarkastustavan mukaisesti yhteisön tai säätiön tilikauden aikaisiin tapahtumiin ja tilinpäätöksen sisältöön sekä toteaa, ovatko tilintarkastuslaissa tarkoitetut vastuuvolliset toimineet yhtiömuotoa koskevan lain ja yhtiöjärjestyksen tai muiden vastaavien määräysten edellyttämällä tavalla. (Tilintarkastuslaki 2015, 3 luku 9 §; Riistama 1999, 21.) American Accounting Association on määritellyt tilintarkastuksen järjestelmälliseksi tapahtumasarjaksi, jonka tarkoitus on objektiivisella tavalla arvottaa ja kerätä näyttöä yrityksen taloudenhoidon toimia ja tapahtumia koskevien tietojen totuudenmukaisuudesta (Riistama 1999, 20).



Kuvio1. Tilintarkastuksen tehtävä (Heiskanen, Kihn & Näsi 2009, 58).

Edeltävä kuvio havainnollistaa tilintarkastajan tehtävää varmentaa (1.) yhtiön toiminnan ja hallinnon perustuminen taloudesta säädettyihin lakeihin ja asetuksiin. Toiseksi, tilintarkastuksessa selvitetään, kuinka hyvin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta annetut tiedot vastaavat niistä kiinnostuneiden sidosryhmien tarpeita ja toisaalta myös, vastaavatko tiedot niiden esittämistavalle asetettuja määräyksiä (2.). Kolmanneksi, tilinpäätöksen on perustuttava kirjanpitoon (3.), jolloin tilintarkastajan on saatava hankkimansa tilintarkastusevidenssin perusteella kohtuullinen varmuus tilinpäätöksen virheettömyydestä tai puutteellisuudesta. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen oikeellisuudesta ja hallintoelinten toiminnan laillisuudesta tilintarkastaja antaa lausuntonsa tilintarkastuskertomuksessa. (Heiskanen, Kihn & Näsi 2009, 58, 71; Riistama 1999, 20; Horsmanheimo & Steiner 2008, 21, 220, 236-237.)

Luotettava ja riippumaton tilintarkastus edistää talouden vakauden ylläpitämistä, harmaan talouden torjuntaa sekä tervettä kilpailua (Hallituksen esitys 2014). Tilinpäätöstietojen oikeellisuuden ja hallinnon laillisuuden varmentamisen merkitys yhteiskunnassa on kasvava ja toiminnan tuottamat hyödyt ulottuvat toimeksiantajan lisäksi muillekin sidosryhmille. Osakkeenomistajien ja yhteisön jäsenten lisäksi tilintarkastus palvelee luotonantajia ja kaikkia muita, jotka tarvitsevat päätöksentekoaan varten oikeita ja riittäviä tietoja muiden yritysten ja organisaatioiden toiminnasta ja taloudesta. (Riistama 1999, 15.)

Tilintarkastusta pyritään kehittämään paitsi siihen kohdistuvien odotusten ja tavoitteiden mukaan, myös taloudellisen kehityksen muutoksia mukailleen. Olennaista on, että tilintarkastuksen käsitys on selkeä ja ristiriidaton. Odotusten lisäksi ammattialaa kehitettäessä huomioidaan yhteiskunnassa vallitsevat edellytykset ja rajoitukset, joita ovat mm. kulttuuri, yhteiskuntajärjestelmä sekä siinä vallitsevat eettiset ja moraaliset käsitykset. Lisäksi poliittisessa päätöksenteossa esiintyvät tekijät ja teknologian asettamat resurssit vaikuttavat tilintarkastuksen kehittymiseen. (Riistama 1999, 17-18.) Katsaus tilintarkastusalan nykytilanteeseen ja kehityssuuntaan tehdään kappaleessa 4.6.

3 Tilintarkastusprosessi

3.1 Tilintarkastussuunnitelma

Tilintarkastusriskiin liittyy tilintarkastajan kyvyttömyys havaita virhettä tai väärinkäytöstä (havaitsemisriski). Tämä pyritään minimoimaan suunnittelemalla tarkastusprosessi ja reagoimalla esille tuleviin havaintoihin ajoissa (Suomen tilintarkastajat 2016). Tilintarkastussuunnitelmassa tulisi arvioida tilintarkastajasta riippumattomien, johdon vastuulla olevien kontrolli- ja toimintariskin mahdollisuutta ja niiden vaikutusta havaitsemisriskiin. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 223-225.)

Tilintarkastussuunnitelma laaditaan riski- ja liiketoiminta-analyysissä selvinneiden tietojen pohjalta. Yksinkertaisimmillaan suunnitelma voi sisältää tarkastuskohteiden luettelon, työnjaon tarkastajien kesken sekä työaikabudjetin. Tilikausikohtaisessa tarkastussuunnitelmassa luetteloidaan lisäksi kohdekohtaisesti tarkastusmenetelmät sekä työn ajoittuminen tilinpäätöksessä ja tilikauden aikaisessa tarkastuksessa. Strateginen tilintarkastussuunnitelma käsittää muutaman seuraavan tilikauden ja suunnitelmaan kuuluu käytettävien tarkastusmenetelmien ja -resurssien kuvaus kohdekohtaisesti sekä tilikausikohtainen työaikabudjetti. Suunnitelmissa on huomioitava odottamattomat tapahtumat ja olosuhteiden muutokset sekä näiden vaikutukset tilintarkastusevidenssiin ja siihen perustuviin johtopäätöksiin. Arvion pohjalta voidaan tehdä mahdolliset muutokset tilintarkastuksen kokonaisstrategiaan eli tarkastustoimenpiteiden ajoitukseen, laajuuteen tai luonteeseen. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 221-223.) Konsernien tapauksessa on tärkeä huomioida erityisesti ulkomaiset tytäryhtiöt siltä osin, että saadaan tarvittavat tiedot tarpeeksi ajoissa ja oikeassa muodossa konsernitilinpäätöstä varten. (Riistama 1999, 87.)

Tilintarkastuksen suunnittelu, riippumattomuus sekä hyvän tilintarkastustavan edellyttämät toimintaperiaatteet liittyvät läheisesti toisiinsa. Tilintarkastusprosessin, erityisesti suunnitteluvaiheen laajuus määräytyy sen mukaan, onko asiakassuhde jatkuva vai uusi (Horsmanheimo & Steiner 2008, 219). Tarvittavien tarkastustoimenpiteiden oikea-aikainen suorittaminen on suoraan yhteydessä tilintarkastuksen laatuun. On tilintarkastajan päätettävissä suunnitella millä aikavälillä ja resursseilla tarkastus toteutetaan. Näin ollen asiakkaan pyyntöön suoriutua tarkastuksesta tavanomaista lyhyemmässä ajassa, tulisi suhtautua varauksella (Riistama 1999, 88).

Tilintarkastuksen laajuudesta mainitaan ISA 315:ssa, jonka mukaan tarvittavan tilintarkastusevidenssin määrään vaikuttaa sen laatu sekä tilintarkastajan arvio virheellisyyksien riskeistä. Mitä vähemmän riskejä esimerkiksi sisäisen valvonnan prosesseihin liittyy, sen laadukkaampaa tilintarkastusevidenssi todennäköisesti on. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 216, 221; International Federation of Accountants 2009, 98; Riistama 1999, 88.) Tilintarkastustyön laajuus puolestaan vaikuttaa tilintarkastuspalkkioon, jota ei tulisi sopia kiinteäksi, sillä tällöin korvaus ei välttämättä vastaa tehdyn tarkastustyön vaativuutta ja saattaa näin rajoittaa tilintarkastajan riippumattomuutta. (Riistama 1999, 33.)

3.1.1 Liiketoiminnan kartoittaminen

Tehokkaan tilintarkastuksen edellytyksenä tilintarkastajan on tunnettava tarpeeksi asiakkaansa liiketoimintaa. Tämän suunnitteluvaiheen tärkeys korostuu erityisesti asiakkaan ollessa uusi. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 219.)

Suunnittelu aloitetaan suorittamalla toimeksiantoja koskevat alustavat toimenpiteet. Näitä ovat tilintarkastustoimeksiannon ja asiakassuhteen jatkamiseen liittyvät toimenpiteet, eettisten vaatimusten ja riippumattomuuden arviointi. Kun tilintarkastuksen vaatimuksista sekä toimeksiannon ehdoista on saatu luotua käsitys, tutustutaan tarkastuskohteen liiketoimintasegmenttien ominaisuuksiin, suurimpiin asiakkaisiin sekä hankkijoihin. Toimintaa ja sen laajuutta kartoittaessa tarkastellaan asiakkaan liiketoimintaa, taloutta ja rahoitusta kuvaavien tunnuslukujen viimeaikaista kehitystä. Näistä saadaan tietoa tuloslaskelmasta ja taseesta sekä niiden liitetiedoista, mahdollisesta rahoituslaskelmasta sekä toimintakertomuksesta. Hieman suppeampana, mutta hyvänä ja tuoreena tiedonlähteenä toimivat myös edellisen tilikauden osavuositarkastukset. (International Federation of Accountants 2009, 275; Horsmanheimo & Steiner, 219; Riistama 1999, 79-80.)

Tarkastajan tulee nykytilanteen lisäksi olla tietoinen asiakkaan liiketoiminnan olennaisista viimeaikaisista tapahtumista, kuten yrityshankinnoista ja myynneistä sekä uusista toimiala- tai tuotelinjauksista tai niiden purkamisesta. Edellä mainittujen asioiden perusteella saadaan kuva tarkastuskohteen reaali-prosessista eli siitä, minkälaisia suoritteita yritys tuottaa ja millaisin menetelmin. Kun tarkastaja on tietoinen reaali-prosessista, hän kykenee hahmottamaan liiketoimintaan ja sisäiseen tarkkailuun liittyvät riskit sekä muodostamaan käsityksen mahdollisesta tarkastuksen edellyttämästä erityisosaami-

sesta. Tilintarkastajan tulee selvittää sisäisen tarkastuksen organisaatio ja resurssit sekä yhteistyö yhtiökokouksen valitsemien tilintarkastajien kanssa. (International Federation of Accountants 2009, 275; Riistama 1999, 80.)

Liiketoiminta-analyysin ohella tilintarkastuksen suunnittelu ja organisointi edellyttää yhtiön organisaatorakenteeseen tai konsernin rakenteeseen perehtymistä. Näin saadaan selvitettyä, mitä tilintarkastuksen odotetaan kattavan konsernien lukumäärän ja sijaintien osalta sekä konsernin osien muu tilintarkastus. Lisäksi saadaan käsitys siitä, mitä tilinpäätösnormistoa tarkastuksessa tulisi soveltaa ja minkälaisia tietoja tilinpäätöksen voidaan olettaa sisältävän liiketapahtumien lajien, tilien saldojen ja esitettävien tietojen osalta. Samalla voidaan selvittää toimialakohtaiset raportointivaatimukset. Tarvittavat tiedot yhtiön organisaatiosta ja henkilöstöstä saadaan vuosikertomuksista tai tarkemmista organisaatiokaavioista. Konsernin tapauksessa tytä- ja osakkuusyritykset sekä niiden sijaintipaikat saadaan selville emoyhtiön tilinpäätöksestä. (International Federation of Accountants 2009, 275, 282; Horsmanheimo & Steiner 2008, 221; Riistama 1999, 79-80.)

Selvittämällä laskentatoimen organisaatio, saadaan hahmotettua kirjanpidon, budjetoinnin, budjettitarkkailun, raportoinnin, rahoituksen sekä verosuunnittelun taso. Tilintarkastajan on selvitettävä taloushallinnon ja rahoituksen osalta ainakin seuraavat asiat:

- talous- ja rahoitusjohtajan sekä taloushallinnosta vastaavien henkilöiden toimenkuvat
- taloushallinnon tietojärjestelmät
- sisäisen tarkkailun toimivuus
- investointipolitiikka ja investointien rahoitus
- yrityksen ja mahdollisten asiakkaiden rahoituksen suunnittelu
- maksuliikenteen hoito
- likvidien varojen sijoittaminen
- johdannaisinstrumenttien käyttö ja niiden vaikutus taseen ulkopuolisiin vastuisiin
- korkokannan muutoksien vaikutukset asiakasyhtiön tai -konsernin kannattavuuteen. (Riistama 1999, 79-82.)

Yhtiön organisaatorakenteeseen ja taloudenhoitoon perehtymisen lisäksi tilintarkastuksen suunnitteluun kuuluu asiakasyrityksen tutkimus- ja kehittämistoiminnan laajuuden selvittäminen sekä kartoitus olennaisista suurista liiketoimista etuyhteydessä olevien kanssa. Muita perusteltuja liiketoiminnan osa-alueita, joihin tulee perehtyä, ovat yhtiön tai konsernin markkinointikanavat ja -menetelmät, päätuotteiden tai -tuoteryhmien markkinaosuudet ja kehitys, suoritteiden myyntiehdot, logistiset menettelyt, liiketoiminnan kannalta tärkeimmät sopimukset, työehtosopimukset sekä johdon työsopimukset ja -ehdot. (Riistama 1999, 80-81.)

Asiakkaan talouteen vaikuttavat makrotaloudelliset tekijät tulisi ottaa tarkasteluun jo tilintarkastuksen suunnitteluvaiheessa. Tilintarkastajan tulisi ottaa kantaa ainakin toimeksiantoasiakkaan toimialan talouden kannattavuuden ja volyymien riippuvuudesta yleiseen taloudelliseen kehitykseen sekä huomioida kausivaihteluiden merkitys liiketoimintaan. Muita yleisen talouden kehityksen seurauksena aiheutuvia asioita, joita tulee asiakkaan liiketoiminnan tarkastuksen kannalta ottaa huomioon, ovat kilpailun luonne ja hintakilpailu, teknologian kehitys sekä viranomaisten määräykset hintasääntelystä tai tuontikiintiöistä. (Riistama 1999, 81.)

Tapauksessa, jossa asiakkaan toimiala ei ole tilintarkastajalle tuttu, tulee tilintarkastajan hankkia esimerkiksi kaupparekisteristä taustatietoa merkittävimpien kilpailijoiden tilinpäätöksistä. Muina lähteinä toimivat kauppa- ja teollisuusministeriön toimialakatsaukset sekä luottolaitosten tekemät yritysanalyysit, joista saadaan vertailutietoja toimialan keskiarvoluvuista. Tilintarkastajan työtä edistää lisäksi yhteistyö hallintoelinten kanssa, joilta tiedustelemalla voidaan saada tärkeää tietoa yrityksen liiketoimintaympäristöstä. Tilikauden aikaisen asiakkaan ja tilintarkastajan välisen kommunikoinnin luonne ja raportoinnin määräajat määrittävät tilintarkastuksen suunnitteluvaiheessa (Horsmanheimo & Steiner 2008, 221). Tilintarkastajan näkemys yrityksen toimialasta ja sen tulevaisuudesta saavat erityisen painon tilanteessa, jossa arvioidaan kriisiyrityksen johdon suunnitelmia. Jotta tilintarkastajan näkemys yleisestä taloustilanteesta pysyisi ajantasaisena, tulee hänen ylläpitää tietämystään lukemalla talousaiheisia artikkeleita sekä tutkimuslaitosten suhdannekatsauksia. (International Federation of Accountants 2009, 289; Riistama, 1999, 81, 83.)

3.1.2 Riskien arvioiminen

Tilintarkastusriski voi havaitsemisriskin lisäksi johtua tarkastuskohteen liiketoiminnan luonteesta (toimintariski) tai siitä, että sisäinen valvonta tai sisäinen tarkastus ei havaitse virhettä tai väärinkäytöstä ajoissa (kontrolliriski). Yhteisön sisäinen valvonta käsittää seuraavat osa-alueet:

- valvontaympäristö
- tarkastuskohteen riskienarviointiprosessi
- taloudellisen raportoinnin kannalta relevanttiin tietojärjestelmään liittyvät liiketoimintaprosessit sekä kommunikointi
- kontrollitoiminnot ja niiden seuranta. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 225.)

Sisäiseen valvontaan on perehdyttävä, jotta tilintarkastuksen suunnittelun ja toteutuksen kannalta olennaiset riskit ja puutteet saataisiin selville. Sisäisiä prosesseja tutkies saadaan myös luotua käsitys yrityksen taloudellisen raportoinnin luotettavuudesta, toiminnan tehokkuudesta sekä siitä, noudatetaanko niihin liittyviä lakeja ja määräyksiä. Samalla saadaan määriteltyä toimeksiantotiimin työn kohdistus sekä todettua erilaiset relevantit liiketoiminnan muutokset (Horsmanheimo & Steiner 2008, 221). Riskianalyysin painopiste muodostuu suunnittelussa sen mukaan, kuinka suuri on liiketoimintoihin tai -tapahtumiin liittyvä toimintariski: mitä riskialttiimpaa toiminta on, sen enemmän tulee keskittyä arvottamaan sisäisen tarkkailun riskiä. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 223-225; Riistama 1999, 83-84.)

Tilintarkastaja voi esittää johdolle havaintoihinsa perustuvia kehitysehdotuksia sisäisessä tarkkailussa olevien puutteellisuuksien korjaamiseksi. Tilintarkastajan rooli on tärkeässä asemassa yritysten sisäisten prosessien kehittämisessä, sillä hän voi konsultointinsa avulla pienentää liiketoimintaan ja kontrollien seurantaan liittyviä riskejä. Tilintarkastajan on perusteltua puuttua sisäiseen tarkkailuun silloin, kun yhtiön tai konsernin ylimmällä johdolla on rajoittamaton toimivalta tai jos heillä on liian suuri intressi osakekohtaisen tuloksen parantamiseen tai lyhytnäköiseen tuloksen kasvattamiseen. Toisaalta, sisäisessä tarkkailussa on ilmeisen todennäköisesti puutteita myös silloin, kun tuloksen kehitystrendi on jatkuvasti heikkenevä tai rahoituksen riittävydestä aiheutuu ongelmia johdolle. Tilintarkastajan olisi hyvä huomauttaa toimeksiantoasiakastaan, mikäli henkilöstössä on vajausta tai sen vaihtuvuus on runsasta sekä silloin kun likvidien varojen hoidosta vastaavat henkilöt eivät pidä vuosilomia tai luovuta tehtäviä niiden ajaksi sijaiselle. Sisäisen tarkkailun puutteesta kertoo myös liian raskas organisaatiokerkeä sekä se, ettei tilintarkastus ulotu etuyhteydessä olevien kanssa tehtyjen olennai-

siin liiketoimiin. (International Federation of Accountants 2009, 285; Riistama 1999, 84-86, 153.)

3.2 Tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja tietojärjestelmien tarkastus

Tarkastuskohteesta tehtyjä kartoituksia seuraa niihin perustuvan tilintarkastussuunnitelman toteuttaminen. Lakisääteisen tilintarkastuksen sisältö käsittää yhteisön tai säätiön kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja hallinnon tarkastuksen. Emoyhtiön tilintarkastajan vastuulle kuuluu myös konsernitilinpäätöksen tarkastus sekä varmistus siitä, että konserniin kuuluvien yritysten tilintarkastajat ovat suorittaneet työnsä asianmukaisesti. (Mähönen 2009, 328.)

Tilintarkastus kattaa yrityksen liiketoiminnan osa-alueet ja prosessit kokonaisuudessaan, jolloin tarkastus kohdistuu paitsi kirjanpidon tositteisiin ja kirjauksiin, myös niiden hoitamiseksi luotuihin järjestelmiin. Prosessissa läpikäytävät taloudenhoidon osa-alueet ovat rahavarojen hallinto ja maksuliikenne, myynti ja myyntisaamiset, ostot ja ostovelat, palkkahallinto ja palkanlaskenta, tuloslaskelma, tase, liitetiedot, toimintakertomus, rahoituslaskelma sekä konsernitilinpäätös. Tietojenhallintaan liittyviä prosesseja, kuten laskentajärjestelmiä, tarkastettaessa huomio kohdistetaan sisäisen tarkkailun toimivuuteen. (Riistama 1999, 6-8, 91.)

Tilinpäätöksen eli tuloslaskelman ja taseen on liitetietoineen täsmättävä kirjanpitoon ja siitä laadittuihin erittelyihin sekä täytettävä sille asetetut muotovaatimukset. Tilinpäätöksen sisällöstä ja kirjanpitoon liittyvistä vaatimuksista säädetään kirjanpitolaissa. Kirjanpitoaineiston tarkastuksessa keskeisintä on liiketapahtumien sekä kirjausketjun todennettavuus (Horsmanheimo & Steiner 2008, 229). Kirjanpitotositteiden on oltava myös numeroituja ja päivättyjä. Tuloslaskelman ja taseen lisäksi tilinpäätös sisältää rahoituslaskelman sekä tarpeelliset lain edellyttämät lisäykset liitetietoihin. (Kirjanpitolaki 1997, 2 luku 1 §, 5 § 1 momentti ja 6 § ja 3 luku 4 kohta.) Tilinpäätöksen tarkastuksen yhteydessä analysoidaan myös yrityksen kannattavuutta ja rahoitusta, joihin perehdytään alustavasti jo suunnitteluvaiheessa. (Riistama 1999, 152-153.)

Johdon laatimiin laskelmiin ja analyysiin on suhtauduttava kriittisesti, mikäli ne ovat ristiriidassa tilintarkastajan versioiden kanssa tai niitä ei osata perustella riittävän hyvin. Koska tilinpäätökset koskevat historiallista tietoa voi toisinaan olla niin, että johdon tekemät suunnitelmat eivät ole vielä ehtineet vaikuttaa tarkastettavan tilikauden tulok-

seen eikä se sen vuoksi mukaile esimerkiksi aikaisempaa kannattavuuden kehitystrendiä. (Riistama 1999, 152-153, 265.)

Kirjanpitolain mukaan yhtiön toimintakertomuksen tulee kuvastaa kirjanpitovelvollisen taloudellista tilannetta, tulosellisuutta ja niiden kehittymistä sekä toiminnan kannalta merkittävimpiä riski- ja epävarmuustekijöitä. Tarpeen vaatiessa toimintakertomuksen tulee sisältää toimintaa kuvaavia taloudellisia sekä henkilöstöä ja ympäristövaikutuksia kuvaavia tunnuslukuja. Tunnusluvut ja johdon laatimat tulosennusteet helpottava tilintarkastajan työtä arvioidessa rahoituksen ja kannattavuuden lisäksi yhtiön vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta (Heiskanen, Kihn & Näsi 2009, 70). Toimintakertomuksen kattavuus on vastattava yrityksen kokoa ja rakennetta ja siinä on tarvittaessa viitattava tilinpäätöksessä esitettyihin tietoihin täydentäen niitä. (Kirjanpitolaki 1997, 3 luku 1 a §.)

Tilintarkastajan on voitava varmistua yhteisön tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yhdenmukaisuudesta sekä luotava kokonaisvaltainen käsitys yhteisön tilanteesta. Näin ollen hänen on ISA 330:n mukaisesti suoritettava analyyttisiä toimenpiteitä suunnitteluvaiheen lisäksi tarkastuksen loppuvaiheessa. Analyyttisiä tarkastustoimenpiteitä ovat yhteisön taloudellisen informaation vertaaminen esimerkiksi aikaisempien tilikausien tietoihin, budjettiin ja ennusteisiin, toimialan keskiarvolukuihin. (International Federation of Accountants 2009, 455.)

Toimintakertomukseen on sisällytettävä tilikauden päättymisen jälkeiset olennaiset tapahtumat, kuten tuotantolinjan lopettamista koskevat päätökset tai pakollisten varausten perusteena olevat tappiot (Riistama 1999, 223). Kertomuksessa on oltava tiedot sivuliikkeistä ja käypään arvoon arvostetuista rahoitusvälineistä, selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta sekä arvio tulevasta kehityksestä. Yhtiön ollessa osakeyhtiö tai osuuskunta, tulee toimintakertomuksen sisältää yhtiömuotoa koskevassa lainsäädännössä tarkoitetut tiedot omien osakkeiden ja osuuksien hankinnoista ja luovutuksista. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen on oltava keskenään yhdenmukaisia ja ristiriidattomia kuvaten oikealla ja riittävällä tavalla kirjanpitovelvollisen toiminnan tulosta ja taloudellista asemaa. (Kirjanpitolaki 1997, 3 luku 1 a § ja 2 § 1 momentti.)

Käytännön tilintarkastustyö rakentuu tiettyjen postulaattien eli perusolettamusten vaaraan, jotka hahmottavat tarkastuksen tärkeimmät tavoitteet ja arvioinnin kriteerit. Näitä oletuksia ovat: todennettavuus, etujen ristiriidattomuus, perusteiden saatavuus, sisäisen tarkkailun toimivuus, hyvän kirjanpitotavan riittävyys, oikeellisuuden pysyvyys, tilin-

tarkastajuuden säilyminen ja riippumattomuuden ammatillinen velvoittavuus. (Riistama 1999, 50-64.) Tilintarkastajan tulee käyttää postulaattien lisäksi työssään välillisten indikaatioiden, kuten tietotekniikan tuottamaa informaatiota hyväkseen, sillä kohteen yksityiskohtaista tarkastusta ei voida eikä ole aina tarkoituksenmukaistakaan suorittaa (Riistama 1999, 16).

Osana tehokkaampaa tilintarkastusta, voidaan tiedon aukkoja täydentää käyttämällä hyväksi tilastollista otantaa (Riistama 1999, 16). Kirjanpitomateriaalia voidaan esimerkiksi tarkastaa osittain yksityiskohtaisesti ja osittain pistokokein, jolloin tarkastaja voi valita kohteet harkintansa mukaan tai satunnaislukusarjoja käyttäen. Tilastollista otantaa voidaan käyttää hyödyksi ISA 500 määrittelemän riittävän tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi. Perusjoukosta valitulle otokselle saadaan kohtuullinen peruste johtopäätöksiä tekemiselle tilastollisen otannan ehtojen täytyessä: jokaisella otokseen kuuluvalla yksiköllä tulee olla tietty todennäköisyys tulla valituksi perusjoukosta ja otoksen tulos on evaluoitava matemaattisesti. Tuloksen perusteella tehtävät johtopäätökset perustuvat otoksen valintaan. (International Federation of Accountants 2009, 463; Riistama 1999, 315.) Otannan eri sovellukset on esitetty Taulukko 1:ssä.

Taulukko 1. Otannan sovelluksia (Riistama 1999, 316).

	Otoksen valinta	Otoksen arvottaminen
1. 100 % otos	Avainyksiköt	Lopullinen
2. Harkinnanvarainen otos	Harkinta	Harkinta
3. Edustava otos	Satunnainen	Harkinta
4. Tilastollinen otos	Satunnainen	Matemaattinen

Kuten tilintarkastusprosessi yleensäkin, vaatii myös tilastollinen otanta suunnitelmallisuutta, jotta sen tulokset ja niistä tehtävät johtopäätökset olisivat mahdollisimman totuudenmukaisia. Tilastollisessa päättelyssä on huomioitava siihen liittyvä otantariski, joka voi toteutua tehtäessä johtopäätöstä otoksen antamasta tuloksesta sen poiketessa koko perusjoukon antamasta tuloksesta (KvantiMOTV 2004). Otantaa suunniteltaessa on siis määriteltävä perusjoukko eli aineisto, mihin tarkastus kohdistuu sekä virheet, joita siitä etsitään. (International Federation of Accountants 2009, 463.) Lisäksi määritellään halutun tuloksen tarkkuus ja luotettavuus. Tärkeintä on tietää mihin otannalla

pyritään: halutaanko määrittää esimerkiksi virheiden esiintymistiheys vai jonkun asian paljoutta. Kun tiedetään, mitä otannalla halutaan selvittää, valitaan seuraavaksi siihen sopiva menetelmä. Selvittäessä virheellisten tositteiden määrää liikekirjanpidossa käytetään laadunmääritysotantaa, jolloin tutkinnan tarkoituksena voisi olla hyvän kirjanpito-tavan ja yhteisön vaatimusten sekä sisäisten ohjeiden täytyminen. (Riistama 1999, 317-319, 323.)

3.3 Hallinnon tarkastus

Tilintarkastus kohdistuu paitsi tilinpäätösinformaation myös liiketoiminnan laillisuuden tarkastukseen, josta säädetään tilintarkastuslain (Tilintarkastuslaki 2015) 1 §:n 1. momentissa ja 5 §:n 4. momentissa. Vaikka hallinnon tarkastuksen sisältöä ei ole säädelty tarkasti, voidaan se määritellä tilintarkastusevidenssin perusteella tehdyksi selvitykseksi siitä, ovatko yhteisön tai säätiön hallintoelimet noudattaneet lakeja, viranomaismääräyksiä ja yhtiömuodon sanelemia määräyksiä (Horsmanheimo & Steiner 2008, 236-237; Riistama 1999, 246-247). Yhteisön tai säätiön toimintaa säätelevät yhtiömuotoa koskevien säädösten ohella ainakin kirjanpito-, arvopaperimarkkina- ja finanssivalvontalaki. (Mähönen 2009, 89.) Hallinnon tarkastuksen tavoitteena on ensisijaisesti estää yhtiötä kärsimästä huolimattomuudesta, taitamattomasta menettelystä tai asianmukais-ten toimenpiteiden laiminlyönnistä johtuvaa tarpeetonta vahinkoa (Riistama 1999, 249).

Osake- ja asunto-osakeyhtiölaki (Asunto-osakeyhtiölaki 2009) sisältävät velkojia ja osakkeenomistajia suojaavia säädöksiä, joista osakkeenomistajien oikeuksiin liittyvät johdon velvollisuus toimia huolellisesti edistäen yhtiön etua sekä enemmistöperiaate yhtiökokousten päätöksenteossa (Osakeyhtiölaki 2006, 1 luku 6 § ja 8 §). Osakkeenomistajia suojaa lisäksi yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan kaikki osakkeet tuottavat yhtiöjärjestyksen poikkeukset huomioiden yhtäläiset oikeudet. Tällöin hallintoelimet eivät saa toimia niin, että päätöksistä tai toimenpiteistä aiheutuu osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella. (Osakeyhtiölaki 2006, 1 luku 7 §.) Tilintarkastajan vastuulle kuuluu varmistaa toteutuvatko yhtiön toiminnassa edellä mainitut periaatteet (Riistama 1999, 247).

Hallinnon osalta tilintarkastukseen kuuluu perehtyminen yhtiökokouksen ja hallintoelinten pöytäkirjoihin, niihin liittyviin muistioihin ja muihin liitteisiin sekä tärkeimpiin sopimuksiin ja vastuisiin. Tilintarkastajan tulee ottaa selvää yhteisön tai säätiön varallisuutta koskevista panttauksista sekä annetuista ja saaduista vakuuksista. Osana hallinnon

tarkastusta toimii sisäisen tarkkailujärjestelmien ja informaatiojärjestelmien tarkastaminen, joista huomio kohdistuu erityisesti laskentatoimen tietojärjestelmien hallintaan ja toimintaan. Lisäksi tilintarkastaja analysoi kohteensa taloudellista kannattavuutta ja rahoituspolitiikkaa sekä tarkastaa veroasioiden, osakas- ja jäsenrekisterin sekä vakuutusten hoidon laillisuuden. Hallinnon tarkastuksen luonteen vuoksi siihen kuuluvia osaluokkia, kuten liiketoiminnan organisointi, on syytä suorittaa muun tilintarkastuksen yhteydessä. (Riistama 1999, 248.)

3.4 Raportointi

Tilintarkastuksessa ilmenneet seikat kiteytyvät päivätyssä ja allekirjoitetussa tilintarkastuskertomuksessa, joka laaditaan tarkastusprosessin päätteeksi kullekin tilikaudelle. Kertomuksessa annetaan kokonaisvaltainen kuvaus yrityksen taloudellisesta toimintakyvystä sekä siitä, ovatko yrityksen vastuuvolliset toimineet lain ja muiden heitä edellyttävien sääntöjen mukaisesti. Tarkastuksen valmistuttua tilintarkastajan on lisäksi tehtävä tilinpäätösmerkintä, jossa viitataan tilintarkastuskertomukseen. (Mähönen 2009, 330,334.)

Tilintarkastuslain 3:5:1:n mukaan tilintarkastuskertomuksessa on yksilöitävä sen kohteena oleva tilinpäätös ja mainittava mitä tilinpäätössäännöstöä sen laadinnassa on käytetty. Kertomuksessa on mainittava myös onko tilinpäätöksessä noudatettu ISA-standardeja. Tilinpäätöksen yksilöinti tapahtuu ilmoittamalla tieto tilintarkastuksen kattamasta tilikaudesta sekä ilmoittamalla yrityksen yhtiömuoto ja yritys- ja yhtiötunnus. Jos kauden tilinpäätös ja toimintakertomus vastaavat Suomen kirjanpitolain säännöksiä tai kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja, voidaan niiden sanoa antavan oikeat ja riittävät tiedot yhteisön tai säätiön tuloksesta, toiminnasta ja taloudellisesta asemasta. Tällöin lausunto voidaan antaa vakiomuotoisena. (Mähönen 2009, 330-332.)

Tilintarkastajan on kerrottava myös lausunnossaan, ovatko kauden toimintakertomus ja tilinpäätöstiedot ristiriidattomia keskenään (Tilintarkastuslaki 2015, 3 luku 5 § 1 momentti 2 kohta). Silloin, kun vakiomuotoista, ”puhdasta”, lausuntoa ei voida antaa eivätkä tilintarkastusta rajoittavat tekijät edellytä kielteistä lausuntoa, on lausunto ehdollinen. Kielteinen lausunto annetaan tilanteessa, jossa tilinpäätös tai toimintakertomus on harhaanjohtava tai puutteellinen. Avoin lausunto annetaan silloin, kun tarkastusta ei ole voitu suorittaa riittävän laajasti tai ollenkaan. Kertomuksessa ilmoitetaan tilintarkastusta rajoittaneet seikat sekä mahdolliset muutokset, joita tilinpäätökseen olisi pitänyt tehdä.

Ennen lausuntoaan tilintarkastaja voi neuvoa tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen puutteista vain tilintarkastuksensa yhteydessä, sillä hänen rooliinsa ei kuulu tilinpäätöstietojen täydentäminen. (Mähönen 2009, 332-333.)

Tilintarkastuskertomukseen kuuluu myös tilintarkastajan kannanotto johdon tekemään arvioon going concern -periaatteen noudattamisesta. Tilintarkastajan on siis kerrottava näkemyksensä siitä, onko yhteisön tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa esitettyinä riittävät ja realistiset perusteet oletukselle liiketoiminnan jatkuvuudesta. Mikäli yhtiön liiketoiminnan olosuhteisiin tai tapahtumiin liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä, ja toiminnan jatkuvuudelle ei ole enää takeita, tulee tilintarkastajan dokumentoida havaintonsa ja antaa niistä lausunto kertomuksessaan. Lausunnon tulee sisältää myös tieto käytetystä tilinpäätöksen laatimistavasta, ja siitä, täyttääkö se edellytetyt vaatimukset taloudellisen tilanteen kuvaamisesta. (Heiskanen, Kihn & Näsi 2009, 74-76.)

Lakisääteisen lausunnon lisäksi tilintarkastaja voi erikseen antaa KHT-yhdistyksen tilintarkastuskertomusmallin mukaisen vapaaehtoisin lausunnon yhtiön tai säätiön vastuuvapaudesta ja varojenjako koskevan ehdotuksen. Nämä on kuitenkin erotettava kertomuksessa lain edellyttämistä lausunnoista ja sijoitettava niiden jälkeen. Lisäksi yhtiökokous voi pyytää tai yhtiöjärjestyksessä voi olla määräys, joka edellyttää tilintarkastajan kannanottoa vastuuvapaudesta tai ehdotusta varojenjaosta tai muista seikoista, jotka voivat vaikuttaa yhtiökokouksessa käsiteltävään asiaan. (Mähönen 2009, 331-332.)

Tilintarkastajan on annettava huomautus kertomuksessaan, mikäli yhteisön tai säätiön yhtiömies, hallituksen, hallintoneuvoston tai vastaavan toimielimen jäsen, puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, toimitusjohtaja tai muu vastuuvollinen on rikkonut yhtiömuotoa koskevaa lakia, yhtiöjärjystä, -sopimusta tai sääntöjä. Huomautus annetaan myös mikäli edellä mainittu toimielimen jäsen tai vastuuvollinen on syyllistynyt tekkoon tai laiminlyöntiin, josta seuraa mahdollinen vahingonkorvausvelvollisuus yritystä kohtaan. (Tilintarkastuslaki 2015, 3 luku 5 § 4 momentti.)

3.5 Tilintarkastajan muut tehtävät

Tilintarkastajan vastuulle kuuluu varsinaisen tilintarkastuksen lisäksi muita tehtäviä, joita osakeyhtiölaki edellyttää. Tilintarkastajan lausuntoa osakkeiden ja osakepääoman

lainmukaisesta maksamisesta tarvitaan yhtiötä perustettaessa, osakeannin yhteydessä sekä osakepääomaa korottaessa muulla kuin rahastokorotuksella. Tilintarkastajan lausunto tarvitaan myös osakeyhtiön perustamissopimukseen tai osakeantipäätökseen liitettävään apporttiomaisuusselvitykseen, ja siihen, oliko omaisuudella vähintään maksua vastaava taloudellinen arvo yhtiölle, jos osake on maksettu apporttiomaisuudella. Säännös koskee myös perustamisen jälkeen tehtyjä merkittäviä hankintoja, joihin tarvitaan HT- tai KHT-tilintarkastajan lausunto jälkiapporttiselvityksestä. (Mähönen 2009, 335; Osakeyhtiölaki 2006, 2 luku 8 § 3-4 momentit, 14 § 2 momentti 11 luku 4 §.)

Osakeyhtiölaissa edellytetään tilintarkastajan lausuntoa myös perusteltaessa osakeenomistajien merkintäoikeuksistaan poikkeamista sekä yhtiön sulautumis- ja jakautumissuunnitelmiin sekä niihin liittyviin varallisuusselvityksiin. Yhtiön sulautuessa tai jakautuessa tarvitaan sen lopputilityksestä tilintarkastajan kertomus sekä todistus siitä, että vastaanottava yhtiö on saanut täyden vastikkeen sen omaan pääomaan merkitystä määrästä (Osakeyhtiölaki 2006, 16 luku 4 §). Yksityisen yhtiön muuttuessa julkiseksi yhtiöksi tarvitaan tilintarkastajalta puolestaan todistus siitä, että yhtiön oma pääoma on vähintään osakepääoman suuruinen. Yhtiön ollessa selvitystilassa, tilintarkastajan tulee lausunnossaan ottaa kantaa siihen, onko selvitystilaa pitkitetty tarpeettomasti ja ovatko selvitysmiehet toimineet asianmukaisella tavalla. Selvitystilan lopputilityksestä sekä senaikaisesta hallinnosta tehdään tilintarkastuskertomus. (Mähönen 2009, 335-336.)

4 Tilintarkastuksen vaatimukset

4.1 Hyvä tilintarkastustapa ja ammattieettiset periaatteet

Tilintarkastajaa velvoittaa hyvän tilintarkastustavan mukaan toimiminen. Tähän sisältyy ISA-standardien sekä niihin liittyvien merkityksellisten lausuntojen ja standardien noudattaminen. Tilintarkastajan on lisäksi noudatettava yhtiömiesten sekä yhtiökokouksen tai vastaavan toimielimen antamia erityisiä ohjeita, jos ne eivät ole ristiriidassa lain, yhtiöjärjestyksen, sääntöjen, yhtiösopimuksen, kansainvälisten tilintarkastusstandardien, hyvän tilintarkastustavan tai ammattieettisten periaatteiden kanssa. Tilintarkastuslain mukaan ammattieettisiä periaatteita on noudatettava kaikissa tilintarkastajan tehtä-

vissä. Näitä periaatteita ovat toimiminen ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen. (Tilintarkastuslaki 2015, 4 luku 1 § ja 3 §.)

4.2 Salassapito- ja tietojen antamisvelvollisuus

Tilintarkastuslain mukaisesti tilintarkastajaa sekä hänen apulaistaan velvoittaa tehtäviä suorittaessa tietojen salassapito ulkopuolisilta, ellei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä. Salassapitovelvollisuus koskee tilintarkastajaa aina, kun kyseessä on asia, jota hänen ei ole ilmoitettava tai lausuttava lain nojalla tai jonka ilmaisemiseen se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ei ole antanut suostumustaan. Salassapito velvoittaa lisäksi silloin, kun asia ei ole tullut yleiseen tietoon tai viranomaisen, tuomioistuin tai muu henkilö ei lain perusteella ole oikeutettu saamaan tätä tietoonsa. (Tilintarkastuslaki 2015, 4 luku 8 §.)

Tilintarkastajaa velvoittaa lisäksi salassapidon piiriin kuulumaton tietojen antamisvelvollisuus, josta säädetään ainakin finanssivalvontalain sekä tilintarkastuslain säädöksissä. Viranomaiselle, tuomioistuimelle, tilintarkastuslaissa tarkoitetulle valvontaelimelle tai muulle lain nojalla oikeutetulle henkilölle on annettava tietoa liittyen esimerkiksi yrityksen rahoitukseen tai omistuksiin. (Mähönen 2009, 336-338; Laki Finanssivalvonnasta 2008, 3 luku 19 §; Tilintarkastuslaki 2015, 8 luku 1 §.)

4.3 Riippumattomuus

Tilintarkastuksen perusedellytyksenä voidaan ammattitaidon ja salassapitovelvollisuuden lisäksi pitää toimeksiantajan vastuulla olevien toimintojen ja niistä annetun informaation tarkastamista riippumattomalla tavalla (Horsmanheimo & Steiner 2008, 253). Tilintarkastajan on oltava riippumaton tilintarkastuslain 1:1:1:ssä tarkoitettua kirjanpito-velvollisen oikeushenkilön tilintarkastusta suorittaessaan ja toimittava riippumattomuuden turvaavalla tavalla (Kirjanpitolaki 1997, 1 luku 1 §). Tilintarkastuslain 4 luvun 6 §:ssä ja 7 §:ssä eritellään tilanteet, jolloin tilintarkastajan riippumattomuus on uhattuna tai hän on esteellinen. Mikäli edellytyksiä riippumattomaan toimintaan ei ole, on tilintarkastajan kieltäydyttävä vastaanottamasta toimeksiantoa tai luovuttava siitä. Tilintarkastajan riippumattomuus on uhattuna, jos hänellä, hänen puolisoillaan tai häneen suoraan alenevassa sukulaisuussuhteessa olevalla henkilöllä on taloudellisia tai muita etuuksia

yhteisössä tai säätiössä tai hänellä on muu kuin tavanomainen liikesuhde tarkastettavaan yhteisöön tai säätiöön. Taloudellisina etuuksina voidaan pitää välitöntä tai välillistä omistus- tai muuta oikeutta osakkeeseen tai osuuteen voittoa tavoittelevassa yhteisössä. Epätavanomaisena liikesuhteena voidaan esimerkiksi pitää tilannetta, jolloin tilintarkastajalla on rahalaina, vakuus tai muu vastaava etuus yhteisöltä tai säätiöltä tai sen johtoon kuuluvalta henkilöltä tai, jos tilintarkastaja on antanut mainitulle taholle tällaisen etuuden. (Tilintarkastuslaki 2015, 4 luku 6 § 2 momentti 1 kohta ja 7 § 5 ja 7 kohdat.)

Jotta tilintarkastajan riippumattomuus toteutuisi ja säilyisi, hän ei voi tarkastaa omaa toimintaansa eikä hän voi toimia oikeudenkäynnissä tai muussa asiassa tarkastettavan kohteen puolesta tai sitä vastaan. Tilintarkastaja on ilmeisen esteellinen esimerkiksi silloin, kun hänen tehtävänä on tarkastettavana olevan yhteisön tai säätiön kirjanpito, varojen hoito tai sen valvonta. Ollakseen riippumaton asiakkaastaan, tilintarkastaja ei saa olla yhteisön tai säätiön tai samaan konserniin kuuluvan yhteisön tai kirjanpitolain 1 luvun 8 §:ssä määritellyn osakkuusyrityksen yhtiömies, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen, toimitusjohtaja tai vastaavassa asemassa oleva. Riippumattomuuden edellytykset eivät toteudu myöskään tilanteessa, jolloin tilintarkastusyhteisön päävastuullinen tilintarkastaja on ottanut vastaan vastuun yhtiön johtamisesta tai talouden hoidosta, tai siirtymisestä tällaiseen tehtävään on kulut vähemmän kuin kaksi vuotta. (Mähönen 2009, 323.)

Riippumattomuutta turvaaviin toimenpiteisiin on ryhdyttävä myös, jos tilintarkastajaa painostetaan tai hänellä on läheinen suhde henkilöön, joka kuuluu yhteisön tai säätiön johtoon tai joka on osallistunut toimeksiannon kohteena olevaan asiaan yhteisön tai säätiön palveluksessa (Tilintarkastuslaki 2015, 4 luku 6§ 4-5 kohdat). Läheisellä sukulaissuhteella tarkoitetaan tilintarkastajan puolisoa, veljeä, sisarta tai tilintarkastajaan suoraan ylenevässä tai alenevassa sukulaisuussuhteessa olevaa henkilöä (Tilintarkastuslaki 2015, 4 luku 7§ 6 kohta). Julkisen kaupankäynnin kohteena olevan yhteisön tilintarkastajaksi valitun on vuosittain annettava yhteisön hallitukselle kirjallinen vahvistus riippumattomuudestaan. Riippumattomuuden turvaamiseksi kaikki sitä uhkaavat tekijät ja toimenpiteet on kirjattava toimeksiantoa koskeviin asiakirjoihin. (Mähönen 2009, 323.)

4.4 Tilintarkastajan yleiset edellytykset

Patentti- ja rekisterihallitus määrittelee tilintarkastajaksi hakevalle yleiset edellytykset, joiden mukaan henkilön tulee olla luonnollinen henkilö, joka ei ole konkurssissa, liike-toimintakiellossa tai vajaavaltainen. Hänen toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu, hänelle ei ole määrätty edunvalvojaa eikä hän ole toiminnallaan osoittanut olevansa sopimaton tilintarkastajaksi. Tilintarkastajan edellytykset todennetaan Patentti- ja rekisterihallituksen toimesta viranomaistodistuksista, joita ovat rikosrekisteriote, holhousasioiden rekisteriote sekä todistukset siitä, ettei hakijaan ole kohdistunut vireillä olevaa konkurssiasi-aa eikä liiketoimintakieltoa. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016a.)

Henkilö on sopimaton tilintarkastajan tehtävään, jos hänet on tuomittu lainvoimaisella tuomiolla kolmen viimeisen vuoden aikana sakkorangaistukseen tai viiden viimeisen vuoden aikana vankeusrangaistukseen rikoksesta. Rikoksia, jotka johtavat sopimatto- muuteen ovat esimerkiksi kirjanpitorikokset ja muut talousrikokset, velallisen rikokset, petokset, kavallukset sekä väärennös- ja verorikokset. Tilintarkastajaksi hakevaa ei pidetä sopivana tehtävään myöskään silloin, kun on laiminlyönyt säännöstä riippumat- tomuudesta tai antanut vääränlaisia tietoja tilintarkastusvalvonnalle. Ammattiin ilmeisen sopimaton on myös silloin, jos on yksityiselämässään tai ammattia harjoittaessaan toi- minut normien tai moraalin vastaisesti. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016a; Riistama 1999, 16.)

4.5 Tilintarkastajatutkintojen vaatimukset ja sisällöt

Tilintarkastajan perustutkinto eli HT-tutkinto valmistaa toimimaan itsenäisenä, auktori- soituna tilintarkastajana. Osallistuakseen tutkintoon ja saadakseen tilintarkastajan am- mattipätevyyden, tulee HT-tutkinnon tenttiin osallistuvan olla suorittanut alempi korkea- koulututkinto, työskennellyt vähintään 3 vuoden ajan tilintarkastustehtävissä sekä täyt- tää tarkasti määritellyt opintovaatimukset. Vaihtoehtona alemmalle korkeakoulututkin- nolle hyväksytään seitsemän vuoden työkokemus ammattimaisista laskentatoimen, rahoituksen ja oikeudellisen alan tehtävistä (Tilintarkastuslaki 2015, 6 luku 2 § 3 mo- mentti). Opintoja tulee laajuudeltaan olla suoritettuna tilintarkastuksen ja laskentatoi- men, kauppa- ja taloustieteen sekä oikeustieteen alalta tietty opintopistemäärä. (Pa-

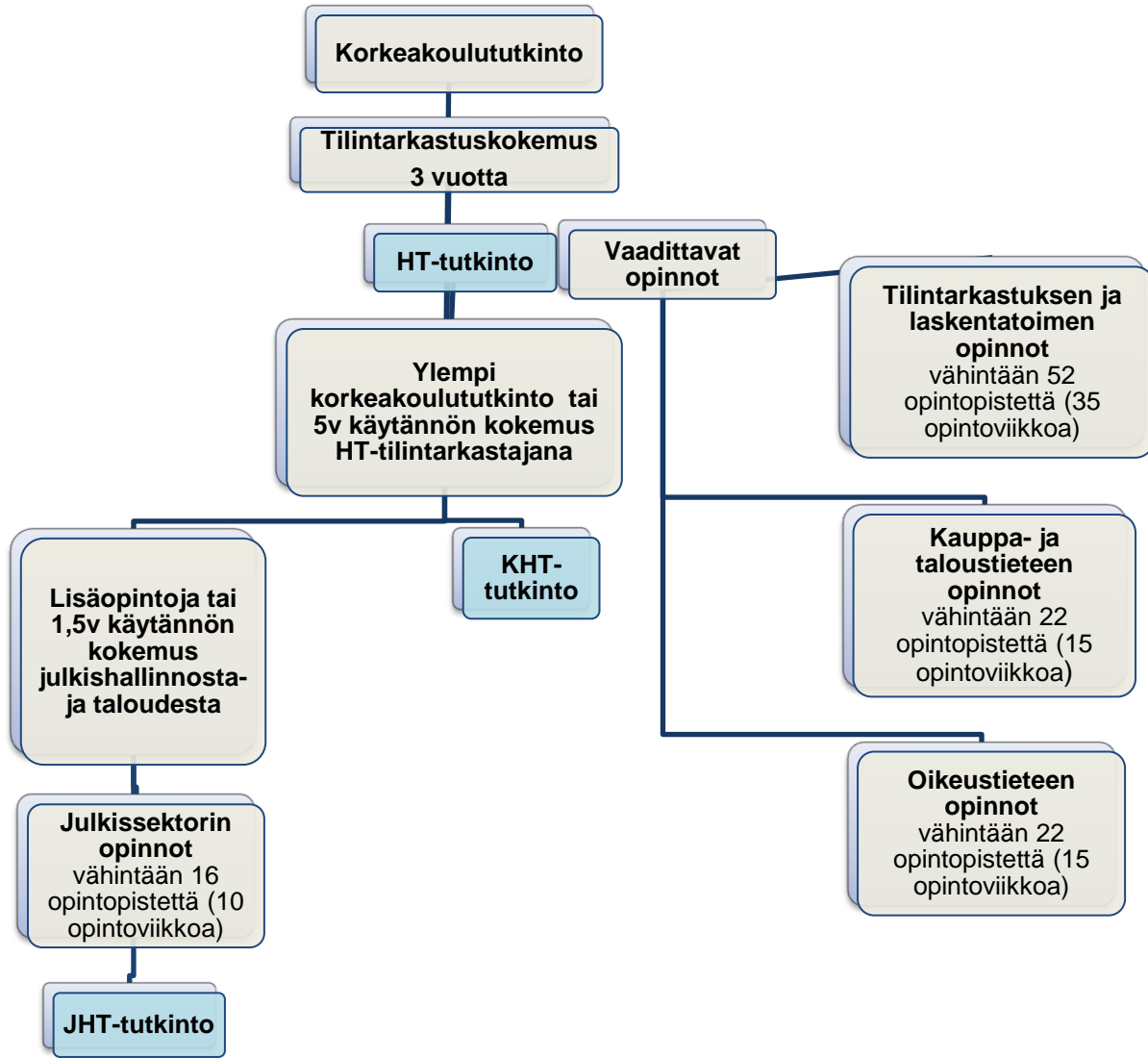
tentti- ja rekisterihallitus 2016a; Patentti- ja rekisterihallitus 2016b.) Tätä havainnollistetaan Kuviossa 2.

Tilintarkastuksen ja laskentatoimen opinnot tulevat sisältää tilintarkastusta, kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevaa sääntelyä, hyvä tilintarkastus- ja kirjanpilotapaa, tilinpäätöksen analysointia, johdon laskentatoimea sekä sisäistä valvontaa. Kauppa- ja taloustieteenopintojen aihealueet tulevat kattaa liiketalous- ja kansantaloustieteen, yritysrahoituksen ja rahoitusmarkkinat, talousmatematiikan ja tilastotieteen sekä tietotekniikan ja tietojärjestelmät. Oikeustieteen alalta tulee olla suoritettuna seuraavat asiakokonaisuudet: eri yhteisömuotoja ja arvopaperimarkkinoita koskeva sääntely, yritysverotus, ennakoperintä, arvonlisäverotus, verotusmenettely, kauppa- ja varallisuus oikeus, maksukyvyttömyys- sekä työlainsäädäntö. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016a.)

HT-tutkinnon koe on kaksiosainen, joista ensimmäinen osa liittyy hyvään tilintarkastustapaan ja hyvään kirjanpilotapaan. Näiden lisäksi koe voi sisältää tehtäviä tilintarkastusta, yhteisömuotoja, kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevasta sääntelystä, sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Tutkintokokeen toinen osa käsittelee tilintarkastajan raportointia ja tilintarkastuskertomusta. Osa sisältää kirjallisia tehtäviä tilintarkastuskertomusten ja tilintarkastajan muiden lausuntojen tai todistusten laatimista sekä niitä edellyttävistä tarkastustoimenpiteistä. Patentti- ja rekisterihallitus julkaisee sivuillaan kirjallisuusvinkkejä ja aikaisempien vuosien koekysymyksiä tutkintoon valmistautumista varten. Mikäli tutkintokokeen toinen osa hylätään, on se mahdollista uusua viiden vuoden ajan ilman, että kokeen molemmat osat olisi suoritettava uudelleen. (Työ- ja elinkeinoministeriön asetus tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä 2015, 3 luku 14 §; Patentti- ja rekisterihallitus 2016a.)

Suoritettuaan HT-tutkinnon, tilintarkastajalla on mahdollisuus erikoistua yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tarkastamiseen suorittamalla KHT-tutkinto. Tutkinto antaa valmiuden tarkastaa listattujen yhtiöiden lisäksi kansainvälisiä yrityksiä. Osallistukseen tutkintokokeeseen hakijalta edellytetään tilintarkastuslakiin perustuvan asetuksen nojalla ylempää korkeakoulututkintoa tai viiden vuoden käytännön kokemusta HT-tilintarkastajana. Tilintarkastajatutkintojen hyväksymisedellytyksiin liittyvistä poikkeuksista säädetään tilintarkastuslain 6. luvun 1-3 §:ssä. (Työ- ja elinkeinoministeriön asetus tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä 2015, 3 luku 3 §, 13 § 1 momentti 2 kohta ja 6 luku 3 § 1 momentti; Tilintarkastuslaki 2015.)

JHT-tutkinto valmistaa julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksiin. HT-, KHT- ja JHT-tutkintojen kokeet järjestetään vuosittain Patentti- ja rekisterihallituksen nimeämänä ajankohtana ja kokeiden sisällöstä määrätään Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä. HT-tutkinnon koe mittaa hakijan valmiuksia toimia itsenäisesti kirjanpitovelvollisen yhteisön, säätiön tai konsernin tilintarkastustehtävissä. KHT- ja JHT-tutkintojen kokeet sisältävät tehtäviä samoista aihealueista, kuin HT-tutkinto, KHT-kokeen keskittyessä yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen ja JHT-tutkinnon kokeen painottaessa julkisyhteisöjen ja -konsernien tilintarkastukseen. JHT-tutkinnon suorittamiseen vaaditaan HT- tutkinnon vaatimusten lisäksi opintoja julkishallinnon laskentatoimesta ja julkishallinnon sääntelystä. Nämä julkissektorin opinnot voidaan lukea myös osaksi HT-tutkintoon vaadittavia tilintarkastuksen ja laskenta-toimen ja oikeustieteen opintoja. Julkissektorin opintoja ei kuitenkaan edellytetä, mikäli hakijalla on vähintään 1,5 vuoden kokemus julkishallinnon ja -talouden tarkastamisesta. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016a; Työ- ja elinkeinoministeriön asetus tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä 2015, 1 luku 5 § 2 momentti, 3 luku 1 momentti 1-3 kohdat ja 3 momentti 5 kohta; Tilintarkastuslaki 2015).



Kuvio 2. Tilintarkastajan urapolku (Patentti- ja rekisterihallitus 2016a).

4.6 Alan nykytilanne ja tulevaisuuden näkymät

Tilintarkastuksen tutkintojärjestelmä uudistui 1.1.2016 muuttaen HT-tutkinnon kaikille yhteiseksi tilintarkastuksen perustutkinnoksi. Muutoksen taustalla on aikaisemman tutkinto- ja valvontajärjestelmän monimutkaisuus ja epätarkoituksenmukaisuus. Lisäksi uudistuksessa on otettu huomioon Suomen yritys rakenne, joka on vuoden 2014 Tilastokeskuksen yritysrekisterin mukaan henkilöstön ja liikevaihdon perusteella käsittänyt 97 % pieniä, 1 % keskisuuria ja 2 % suuria yrityksiä. Kouluttautumista HT-tutkintoon halutaan edistää, sillä sopivan tilintarkastusosaamisen tarve tulee korostumaan tulevaisuudessa. Perustutkinto antaa riittävät valmiudet tarkastaa suurinta osaa Suomen yrityksistä. (Hallituksen esitys 2014.)

Erään kyselytutkimukseeni vastanneen tilintarkastajan mielestä tutkintouudistuksen jälkeen HT-tutkintoa tullaan arvostamaan enemmän suurissa tilintarkastusyhteisöissä, sillä he voivat toimia KHT- ja JHT-tutkinnon suorittaneiden tavoin tilintarkastuskertomuksen allekirjoittajina (Tuokko 2015). Tässä yhteydessä tarkastaja näki erikoistumistutkintojen suosion laskevan. (Haastateltava I 2016.) Eräs toinen vastaajista näki myös HT-tarkastajia tulevan markkinoille enemmän, jonka seurauksena kilpailu heidän keskuudessaan kiristyy (Haastateltava J 2016). Hallitus arvioi tilintarkastajan näkemyksestä poiketen KHT-tarkastajien tarpeen kasvavan, sillä erityisesti listayhtiöitä ja finanssialan toimijoita koskeva sääntely tulee lisääntymään (Hallituksen esitys 2014).

Tilintarkastusalaa, kuten liiketoimintaa ylipäänsä, leimaa kansainvälistyminen. Suomessa on noin 500-600 yleisen edun kannalta merkittävää yhteisöä, jotka toimivat yhä useammin monessa maassa, jolloin myös tilintarkastusyhteisöt verkottuvat. Kansainvälistyvien ja julkisen kaupankäynnin kohteena olevien yhtiöiden tarkastuksessa tarvitaan niiden toimintaympäristöä koskevaa erikoisosaamista sekä arvopaperimarkkinalainsäädännön ja corporate governance -sääntelyn tuntemusta (Suomen tilintarkastajat 2016). Tämä johtaa myös kansainvälisen tilinpäätösraportoinnin, kuten IASB:n ja IFRS-standardien sekä Euroopan tilinpäätösdirektiivien yleistymiseen. Horsmanheimon mukaan, samalla, kun tilintarkastusosaamisen tarve kasvaa, kiristyy samalla kilpailu taloushallinnon ammattilaisten keskuudessa. Edun muihin työnhakijoihin nähden voi saada opiskelemalla esimerkiksi USA:n FASB:n U.S. GAAP-tilinpäätösnormistoa (Generally Accepted Accounting Principles). (Horsmanheimo & Steiner 2008, 527-528, 532-533.)

IFRS-standardien käytön laajentuminen on vaikuttanut tilintarkastuksen painopisteseen. Suomen lainsäädännön mukaista taloudellista raportointia tarkastetaan keskittyen tuloslaskelmaan, kun taas kansainvälisten standardien mukaisesti laaditun tilinpäätöksen pääpaino on taseesta saatavassa informaatioissa. Rahoituslaskelman tärkeys puolestaan korostuu yhä enemmän analysoitaessa yrityksen maksuvalmiutta. Yrityksen rahavirtojen arvioiminen, tilintarkastajan lausuntoa ajatellen, on erityisen tärkeää taloudellisesti heikkoina aikoina. (Heiskanen, Kihn & Näsi 2009, 70.)

Monimutkaisemman sääntelyn vaatiman osaamisen lisäksi tilintarkastustoiminta edellyttää entistä kehittyneempien tietoteknisten apuvälineiden käyttötaitoa sekä reagoimista muuttuviin toimintaympäristöihin. Keskeisin toimintaympäristöön liittyvä muutos nykyään on konsernien emoyhtiöiden tehtävien ja vastuun lisääntyminen. Tilintarkastajan kannalta tämä tarkoittaa koko konsernia koskevan tilintarkastuskertomuksen laatimista ja tilintarkastuspalkkiosta sopimista sekä kansainvälisesti toimivan tilintarkastustiimin ohjeistamista. Viimeaikainen kehitys on asettanut muutosvaatimuksia henkilöstön jatkuvan kouluttamisen lisäksi tilintarkastuksen dokumentoinnille sekä lisännyt hallinnolliseen työhön käytettävää aikaa. Kehityssuunnan seurauksena myös riskienhallinnan ja laadunvarmistuksen merkitys tilintarkastuksessa on kasvanut. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 528.)

Tilintarkastuslain uudistuksen tarkoituksena oli selkeyttää valvonta- ja hyväksymisjärjestelmää ja tätä kautta tukea alalle kouluttautumista. Suomen tilintarkastajat Ry on ammattikunnan edunvalvojana laatinut 18.9.2015 tilintarkastuslakiin liittyvän asetusluonnoksen koskien tilintarkastajan hyväksymisedellytyksiä. Luonnos perustuu tilintarkastusalan tulevaan kehitykseen, johon tulisi pystyä vastaamaan. Lausunnossa perustellaan toivottuja muutoksia alan houkuttelevuudella ja nykyisellä työntekijöiden ikäkaumalla, joka johtaa ammatinharjoittajien eläköitymiseen lähivuosina. Houkuttelevuudella viitataan alalle hakeutuvien määrään, joka ei tule olemaan riittävä, mikäli ala menettää työnhakijoita tiukkojen hyväksymisvaatimusten vuoksi. (Tilintarkastuslakiin liittyvät asetusluonnokset 2015, 2; Grönroos 2013, 13.)

Hyväksymisedellytysasetus oli yhdistyksen mukaan lausuttavina olevista luonnoksista toimialan kannalta merkityksellisin, sillä sen säännöksillä voi olla suora yhteys henkilön ratkaisuun hakeutua tilintarkastusalalle. Lausunnossa yhdistys toivoi, että asetus kirjoitettaisiin muotoon, jossa tilintarkastajaksi ryhtymisen edellytykset tunnustettaisiin mahdollisimman laajasti. Tämä kannustaisi alasta kiinnostuneita siirtymään alalle ja osallis-

tumaan tilintarkastajatutkintoon. Yhdistys ehdotti 4–8 §:n yksityiskohtaisia opintovaatimuksia koskien seuraavaa:

”Opintovaatimuksissa opintopiste- ja opintoviikkovaatimukset nostettaisiin oppiainetasolta pykälää ylemmäksi eli ylimmälle tasolle. Tällöin opinnot voisivat jatkossa jakaantua hieman vapaammin eri oppiaineiden välillä sillä edellytyksellä, että kaikkia oppiaineita on kuitenkin opiskeltu.” (Tilintarkastuslakiin liittyvät asetusluonnokset 2015, 1-2.)

Kyseinen ehdotus ei kuitenkaan toteutunut uuden tilintarkastuslain yhteydessä. Osa kyselytutkimukseeni osallistuneista uskoi Suomen tilintarkastajat Ry:n ehdottamien muutoksien parantavan mahdollisuuksia ja väyliä pyrkiä alalle. Eräs tilintarkastajista uskoi, että HT- ja KHT-tutkintoihin osallistuvien määrää pystyttäisiin mahdollisesti lisäämään, mikäli yksityiskohtaisiin opintovaatimuksiin perustuvia lisäkursseja ei tarvitsisi suorittaa. Hakijat tulisivat erään toisen tilintarkastajan mielestä olemaan todennäköisesti yhä erilaisemmista taustoista. Aihetta kommentoineen rekrytoijan mielestä tämänkaltainen kehitys olisi toivottavaa, sillä tällä hetkellä alalle hakeutuminen ja tutkintoihin osallistuminen houkuttelee pääasiassa ekonomiopiskelijoita. Suurin osa vastaajista ei osannut kommentoida aihetta tai ei uskonut yhdistyksen ehdotuksilla olevan merkittäviä vaikutuksia alalle hakeutumiseen tai tilintarkastajatutkintoihin osallistumiseen. Eräs tarkastajista totesi tutkintovaatimuksien perustuvat pitkälti markkinatilanteen määrittämään hintaan, saatavuuteen ja kilpailuun. (Haastateltavat A, G, K ja M 2016.) Toisaalta asetusluonnoksessa viitattiin tilintarkastajien tulevaan saatavuuteen, jota tulisi edistää.

5 Tutkimuksen toteutus

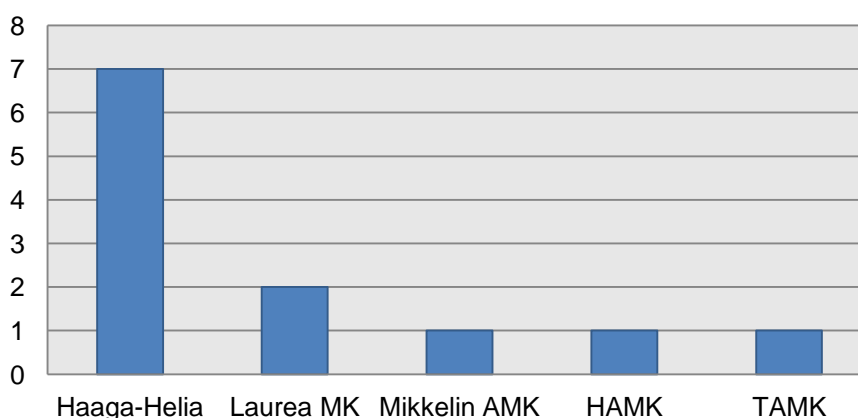
5.1 Taustatietoa tutkimuksesta

Minkälaiset ovat tradenomin valmiudet aloittaa ura tilintarkastajana? Riittävätkö ammatikorkeakoulusta saadut tiedot ja taidot vastaamaan tilintarkastajan perustutkinnon vaatimukseen? Minkälaisia ominaisuuksia tarvitaan tilintarkastajan ammatissa? Nämä ovat opinnäytetyöni tutkimuskysymykset, joita lähdin selvittämään kvalitatiivista lähestymistapaa noudattavan kyselytutkimuksen avulla. Kysely kohdennettiin ison tilintarkastusyhteisön (Big Four) tradenomitaustaisille tilintarkastajille sekä heidän rekrytoinnista vas-

taaville henkilöille. Tarkoituksena oli saada aitoja asiantuntijoiden näkökulmia teemaan selvittämällä, miten tilintarkastajat ovat päätyneet alalle ja mitä uralla eteneminen on vaatinut. Ammatin mielenkiintoa lisäävien ja vähentävien seikkojen avulla pyrittiin hahmottamaan paitsi tekijöitä, jotka saivat tilintarkastajat hakeutumaan alalle, myös työn ominaispiirteitä sekä sitä, mistä tietoa alasta oli saatu. Tutkimusongelman kannalta merkittävimmät kysymykset käsittelivät tradenomitutkinnosta saatuja tietoja ja taitoja suhteessa tilintarkastustehtävien ja tilintarkastajatutkintojen vaatimuksiin. Kartoitusta sisältää lisäksi analyysin muista ammatissa tarvittavista ominaisuuksista, jotka yhdessä ammatillisen osaamisen kanssa luovat valmiudet toimia ammatissa.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 13 tilintarkastusalan asiantuntijaa, joista yksi oli rekrytoinnista vastaava henkilö ja loput tilintarkastajia. Käytännöllisistä syistä toteutettiin kysely sähköisenä Google Forms -tutkimustyökalun avulla. Näin osallistujilla oli vapaus valita vastaamisen ajankohta oman aikataulunsa mukaan. Laadin tilintarkastajille ja HR-puolen henkilöstölle omat kyselylomakkeensa, jotta aiheesta saataisiin monipuolisempia näkemyksiä. Tilintarkastajavastaajia oli yhteensä viidestä ammattikorkeakoulusta, jolloin saatiin selville koulukohtaisia eroavaisuuksia opintosisältöjen osalta. Kyselyn perimmäisenä tarkoituksena oli puolin ja toisin mahdollisimman objektiivisella tavalla selvittää tilintarkastajien mielipiteitä oman koulutuksensa vastaavuudesta nykyiseen työhönsä. Rekrytoijan näkemyksillä pyrittiin tarkastelemaan asioita astetta puolueettomammin sekä vertailemaan hänen ja tilintarkastajien vastauksien yhteneväisyyttä. Haastattelukysymysten rungot ovat tämän opinnäytetyön liitteinä.

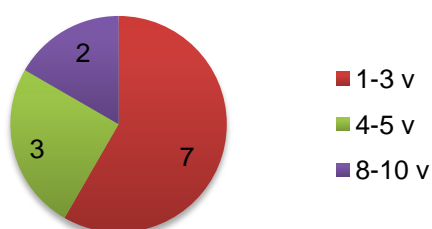
Koulu, jossa tradenomitutkinto on suoritettu



Kuvio 3. Koulutusjakauma.

Edeltävä kuvio kuvaa haastateltavien tilintarkastajien jakautumista ammattikorkeakoulun perusteella. Heistä seitsemän oli suorittanut tradenomitutkintonsa Haaga-Heliassa, kaksi Laurea ammattikorkeakoulussa ja loput kolme Hämeen, Tampereen ja Mikkelin ammattikorkeakouluissa. Linkki kyselylomakkeen verkkosivulle lähetettiin kaikille kyseisessä yrityksessä työskenteleville tradenomitaustaisille tilintarkastajille. Tällöin johtopäätöksiä yrityksen todellisesta koulutusjakaumasta ei voida tehdä, sillä oletettavasti vain osa kohderyhmästä osallistui tutkimukseen.

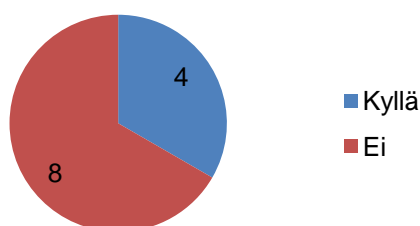
Kokemus vuosina tilintarkastustehtävissä



Kuvio 4. Työkokemus.

Osana taustatietoja selvitettiin vastaajien työkokemus ja suoritettu ammattipätevyys. Kuvio 4 voidaan havaita, että valtaosalla haastateltavista oli kertynyt tilintarkastuskokemusta 1-3 vuotta. Tämä näkyy myös HTM-tutkintoon osallistuneiden määrässä (Kuvio 5). Erikoispätevyyden suorittaneita tarkastajia ei vastaajien joukossa ollut. Sen perusteella, oliko HTM-tutkinto suoritettu, vastattiin sitä koskeviin jatkokysymyksiin, jotka käsittelivät tutkintokokeiden sisältöjä.

Oletko suorittanut tai osallistunut HTM- tutkinnon tenttiin?



Kuvio 5. Suoritettu tilintarkastajatutkinto.

5.2 Aineiston ja analyysimenetelmien luotettavuus

Laadullisen kyselytutkimuksen toteutus suunniteltiin yhteistyössä tilintarkastustoimiston henkilöstön kanssa. Haastateltavat valittiin yhteyshenkilöni toimesta ja kvalitatiivisen tutkimuksen ehdoin teoreettisella otannalla eli harkinnanvaraisesti, jolloin vastaukset saatiin juuri aiheesta tietäviltä henkilöiltä (Kananen 2014, 95). Kohderyhmä valittiin siis tutkimuksen tarkoituksen mukaan ja haastateltavat valikoituvat ryhmän sisältä satumanvaraisesti.

Kyselyni validiteetin takaa tieteellisesti oikein menetelmin suoritettu tiedonkeruu sekä tulosten analysointi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että haastattelukysymykset koskevat vain tutkimusongelmaa sekä siihen läheisesti liittyviä metakysymyksiä. (Kananen 2014, 35-36, 147-148; Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.) Kyselyyn vastattiin nimettömänä, jolloin osallistujat pystyivät ilmaisemaan vapaammin ja sitä kautta objektiivisemmin näkemyksiään.

Asetin kyselylle tarkat kriteerit sisällön lisäksi myös rakenteen puolesta. Haastattelukysymykset noudattivat kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista, puolistrukturoitua kaavaa, jolloin itse kyselylomakkeen ominaisuuksien vaikutus tulokseen minimoidaan. Tällöin kysymykset ovat avoimia ja niiden järjestys on vakio (KvaliMOTV 2016). Kysely ei myöskään saanut olla tiettyyn lopputulokseen johdattelua, jonka vuoksi kysymykset jätettiin melko suurpiirteisiksi antaen kuitenkin tarkentavia esimerkkejä, jotta vastaajat ymmärtäisivät, minkälaisia asioita niillä halutaan selvittää. Tämänkaltaisen kysely tuotti analyysikelpoista ja luotettavaa tutkimusaineistoa antaen vastaajille mahdollisuuden kertoa aidot näkemyksensä omin sanoin, ilman kyllä tai ei vastakkainasettelua. (Kananen 2014, 73-74.)

Sähköisellä työkalulla kerätyssä aineistossa oli myös puolensa: säästyttiin litteroinnin työvaiheelta, sillä tutkimusaineisto saatiin valmiiksi tekstimuodossa (Kananen 2014, 101-102). Lisäksi tutkimukseen osallistuneet saivat valita vastaamisajankohtansa, jolloin kysymyksiin ehdittiin perehtyä ja vastauksien voidaan olettaa olevan laadukkaita. Tutkimustulosten reliabiliteetti eli pysyvyys varmistettiin käyttämällä riittävää aineistoa analyysin välineenä (Kananen 2014, 151). Aineiston riittävyyttä voidaan arvioida laadulliselle tutkimukselle yleisesti asetetun luotettavuuskriteerin näkökulmasta käyttämällä tiedon hankinnassa saturaatiota. Tällöin aineistoa on tarpeeksi silloin, kun uusien

tapauksien lisääminen ei enää muuta tulkintaa. Tämä tulos saavutetaan yleisesti hieman yli kymmenen tapauksen aineistolla. (Kananen 2014, 95.)

Kyselyaineisto purettiin siirtämällä aineisto Google Forms:sta Wordiin ja Exceeliin, jotta vastauksien analysointi koodauksen ja graafien avulla helpottuisi. Sisällönanalyysissä on käytetty induktiivista lähestymistapaa, jolloin tekstin tiivistämisen avulla saadaan tehtyä johtopäätöksiä toistuvien asioiden ja asiakokonaisuuksien välillä. (Kananen 2014, 104.) Kyselyvastausten tuottama empiirinen aineisto käsiteltiin muun kerätyn materiaalin kanssa, jolloin ratkaisu tutkimusongelmaan saatiin käyttämällä erilaisiin lähdeyyppeihin perustuvaa analyysiä.

Sillä opinnäytetyöni varsinainen tutkimus ei kohdistunut liiketalouden koulutusohjelmien analysointiin, on kartoitus niistä tehty ulkopuolisin silmin tehdyn tietämyksen perusteella. Koulukohtaiset kurssien sisällöt vaihtelivat melko paljon, jonka vuoksi siihen, täytävätkö ne HT-tutkinnon opintopistevaatimukset, ei ole otettu kantaa. Tarkastelun kohteena olevia ammattikorkeakouluja on siis tutkittu ja analysoitu lähinnä sen kannalta, miten ne viimeisimpien opetussuunnitelmien mukaan tarjoavat tilintarkastajan perustutkinnon suorittamiseksi vaadittavia aihealueita.

Opinnäytetyöni jokainen vaihe on suoritettu tieteellisen tutkimuksen ehtojen mukaisesti noudattaen rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Suunnittelu, toteutus ja raportointi ovat eettisesti kestäviä sekä avoimia, ja aikaisempien tutkimusten tekijöitä ja heidän oikeuksiaan on kunnioitettu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.)

6 Tulokset

6.1 Alalle suuntautuminen

Kuten kappaleessa 4.5 huomattiin, tilintarkastajan ura vaati tietyntasoista suunnitelmallisuutta opiskeluvaiheen alusta lähtien. Sama ilmeni myös haastatteluvastauksista: lähes kaikki haastateltavista kertoivat suunnanneensa opintonsa tilintarkastusalaa ajatellen. Huomattava osa vastaajista mainitsi olleensa tietoinen HT-tutkinnon vaatimuksista, jonka johdosta he pyrkivät valitsemaan opintosuuntaukseen tilintarkastuspolun tai keskittymän laskentatoimen, juridiikan sekä rahoituksen kurssivalintoihin. Edellä

mainittujen teoriaopintojen ohella eräs tilintarkastajista sekä rekrytoija painottivat tietoteknisten kurssien, erityisesti Excel- kurssien tärkeyttä.

Mikäli koulussa ei ollut tarjolla tilintarkastuksen suuntausta, olivat jotkut tilintarkastajista käyneet esimerkiksi tilintarkastuksen alkeiskurssin tai alan erikoistumisopinnot. Eräs vastaajista kertoi jatkaneensa ammattikorkeakoulun jälkeen maisteriohjelmaan ja valinneensa pääaineekseen laskentatoimen ja tilintarkastuksen sekä sivuaineeksi talousoikeuden. Ammattiin suuntautumista tukevaksi toimenpiteiksi nimettiin kyselyssä myös opinnäytetyön tekeminen alaan liittyen. Lähes puolet tilintarkastajista kertoi hakeutuneensa ennen tilintarkastukseen siirtymistä kirjanpito tehtäviin tilitoimistoon tai jonkin yrityksen talousosastolle, esimerkiksi työharjoittelun muodossa. Eräs tarkastajista kertoi hakeneensa kyseisen tilintarkastusyhteisön harjoitteluohjelmaan, jonka jälkeen sai vakituisen työpaikan. Vain yksi kyselyyn vastanneista oli ajautunut tilintarkastustehtäviin ”puhtaan vahingon” seurauksena, tekemättä erityisiä suunnitelmia tai toimenpiteitä alaa varten.

Minkälaiset tekijät ajavat hakemaan alalle? Olin kiinnostunut tutkimaan muun muassa ammattitaitovaatimusten, alan maineen ja työn kuormittavuuden vaikutusta alaa harkitsevien mielenkiintoon. Lähes puolet vastaajista kertoi mielenkiintonsa heränneen tilintarkastusalasta lisääntyneen tiedon myötä. Tietoa alasta oli saatu pääasiassa alalla toimivilta henkilöiltä sekä opintojen kautta. Osa vastaajista painotti ulkopuolisen henkilön vaikutusta omaan kiinnostukseensa heräämiseen. Osalla taas oli taustanaan kirjanpito tehtävät tai muunlainen talousalan työ ja he kokivat, että kyseinen ala ei ollut heitä varten. Tilintarkastusala tarjosi näin ollen mielekkäämmän vaihtoehdon.

”Työssä pääsee myös soveltamaan laaja-alaisesti omaa osaamistaan ja uutta on opittava jatkuvasti.” (Haastateltava J 2016.)

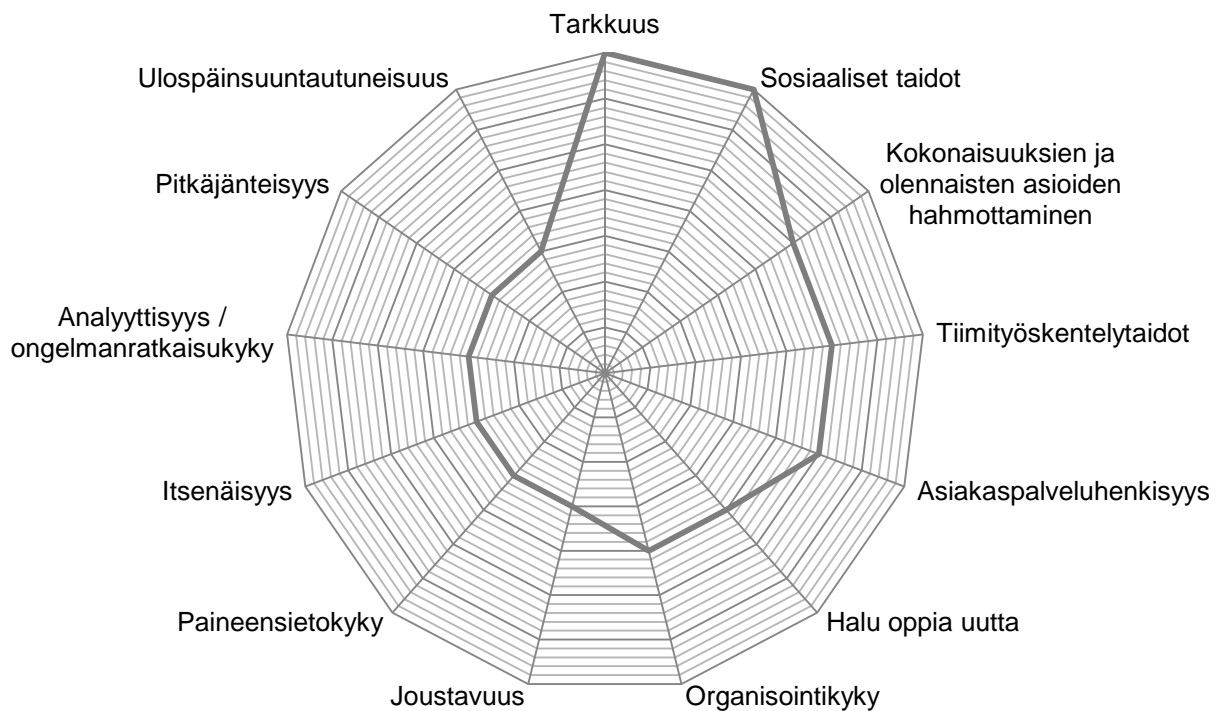
Moni kertoi vaihtelevan ja haastavan työnkuvan olleen merkittävä tekijä uravalinnan kannalta. Monipuolisen ammatista tekee haastateltavien mukaan työtehtävät sekä erilaisten ihmisten ja asiakasyritysten parissa työskentely. Muutama haastateltavista mainitsi uuden oppimisen ohella erityisesti kehitysmahdollisuudet myönteiseksi asiaksi ammatinvalinnan kannalta. Myös rekrytoija uskoi uramahdollisuuksien olevan houkutteleva tekijä alalle haettaessa. Tilintarkastajan työtä kuvailtiin arvostetuksi sekä kunnioitetuksi ja osa vastaajista kertoikin ammatinvalintansa perustuneen osittain hyvään

maineeseen, jonka ajatteli olevan hyödyksi tulevaisuudessa, vaikka päätyisi lopulta muihin talousalan tehtäviin.

Yli puolet haastateltavista totesi alalle ominaisen kiirekauden ja sen tuomien työmäärän ja -tahdin vähentäneen mielenkiintoa hakeutua ammattiin. Kielteisiksi asioiksi mainittiin lisäksi laajat ammattitaitovaatimukset, huono ergonomia, kilpailu asiakkaista sekä huono palkkaus työn kuormittavuuteen nähden. Rekrytoija puolestaan uskoi ammatin vanhanaikaisen maineen olevan asia, joka vähentää alalle hakijoiden mielenkiintoa samoin kuten mielikuvat työstä katoavana. Osa haastateltavista kertoi, ettei heidän päätöksensä hakeutua alalle ollut lainkaan kielteisiä vaikuttajia.

6.2 Tilintarkastajan ominaisuudet

Uravalintaa tehdessä peilataan ammatin asettamia vaatimuksia omaan profiiliin. Tilintarkastajan ura asettaa tekijälleen koulutus- ja työkokemusvaatimusten lisäksi odotuksia erilaisten ominaisuuksien osalta. Seuraava kuvio havainnollistaa haastatteluun osallistuneiden näkemyksiä siitä, minkälaiset luonteenpiirteet ja kyvyt ovat eduksi ammatissa.



Kuvio 6. Tilintarkastajan ominaisuudet.

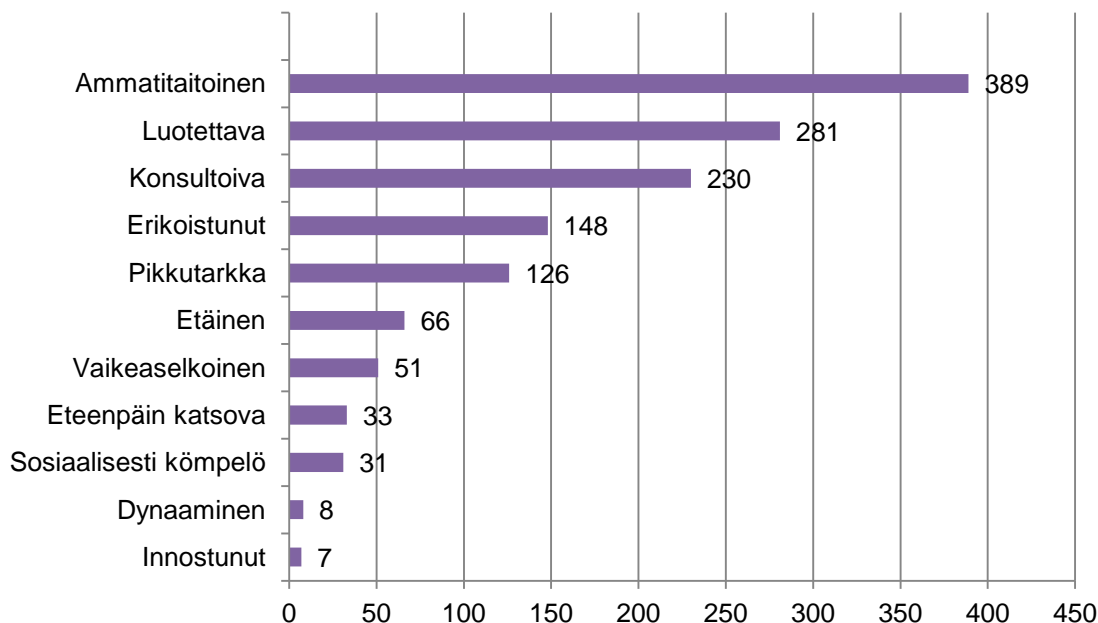
Yli puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että sosiaaliset taidot ja tarkkuus ovat avainasemassa menestyäkseen alalla. Useampi vastaajista mainitsi myös ulospäinsuuntautuneisuuden olevan eduksi asiakaspalveluhenkisyyttä ja tiimityöskentelytaitoja vaativassa ammatissa. Lähes puolet vastaajista piti tärkeänä kykyä hahmottaa kokonaisuus ja olennaiset asiat. Töitä pitää erään tilintarkastajan sanoin tehdä erittäin tehokkaasti ja nopeasti mutta silti niin, että kaikki olennaiset virheet havaitaan tarkastuksessa. Työskentelytapoihin ja ajan käyttöön liittyen osa vastaajista korosti organisointikyvyn merkitystä. Rekrytoija sekä eräs tilintarkastajista mainitsivat lisäksi analytyttisyyden olevan tärkeä ominaisuus työssä.

Erään tilintarkastajan sanoin, työt on tehtävä loppuun, vaikka työpäivä olisikin jo täynnä. Tähän liittyen tärkeiksi ominaisuuksiksi mainittiin monesti joustavuus ja työhön sitoutuminen. Työssä jaksamisen ja töiden eteenpäinviemisen kannalta huomattava osa mainitsi positiivisen asenteen ja kiinnostuksen omaan työhönsä olevan ensisijaisen tärkeää. Useampi tarkastajista toi esille halukkuuden oppia uutta jatkuvasti välttämättömänä ammatin harjoittamisen kannalta. Tähän liittyen pari tarkastajista totesi alalle olevan tyypillistä työskentelymenetelmien muutokset ja vaihtuvat asiakkaat.

*"Parhaiten työssä pärjäävät positiiviset ihmiset, joita ei kiireaika lamaannuta."
(Haastateltava E 2016.)*

"Tässä työssä ei voi jäädä omalle mukavuusalueelleen." (Haastateltava L 2016.)

Tilintarkastajalta vaadittavia ominaisuuksia on tutkittu myös Suomen Tilintarkastajat Ry:n toimesta kvantitatiivisen mielipidekartoituksen muodossa. Tutkimus perustuu 451 vastaajan näkemykseen siitä, minkälaisena ammattina tilintarkastaja nähdään. Kysely kohdistettiin tilintarkastuksen sidosryhmille, kuten talousjohtajille ja kirjanpitäjille ja sillä haluttiin saada tuoreita näkemyksiä tilintarkastuksesta, tilintarkastajan toimenkuvasta sekä siitä, millaisia taitoja tilintarkastajilta odotetaan. (Rämö 2016, 42.) Aiheesta kirjoitettiin Tilisanomien numerossa 4/2016. Tulos tutkittavien mielipiteistä näkyy seuraavan sivun kuviossa. 88 % kyselyyn vastanneista kertoi luottavansa tilintarkastajan ammattitaitoon ja -etiikkaan. Ammattitaidon ja luotettavuuden ohella työn tärkeäksi ominaispiirteeksi ilmeni konsultoivuus. (Rämö 2016, 42-43.)



Kuvio 7. Tilintarkastajan ammatillinen profiili (Rämö 2016, 43).

Määrälliseen tutkimukseen kuului myös avointen kysymysten kenttä, johon täydennettiin se, mikä voidaan myös kuviosta 7 havaita: alalle tarvitaan ennen kaikkea nuoria ja innostuneita osaajia, jotka pysyvät alan muutosten perässä. Lisäksi tilintarkastajan tulisi vastaajien mielestä olla helposti lähestyttävä sekä eteenpäin katsova. Nämä eivät kuitenkaan tulosten perusteella nykytilanteessa toteudu. Eteenpäin katsovalla tarkoitettiin pääasiassa valmiutta kehittää osaamistaan jatkuvasti. Vahvaksi alan tekijäksi kuvailtiin lisäksi henkilöä, jolla on vahvat viestintätaidot, dynaaminen työote sekä kiinnostusta digitaaliseen taloushallintoon. (Rämö 2016, 42-43.)

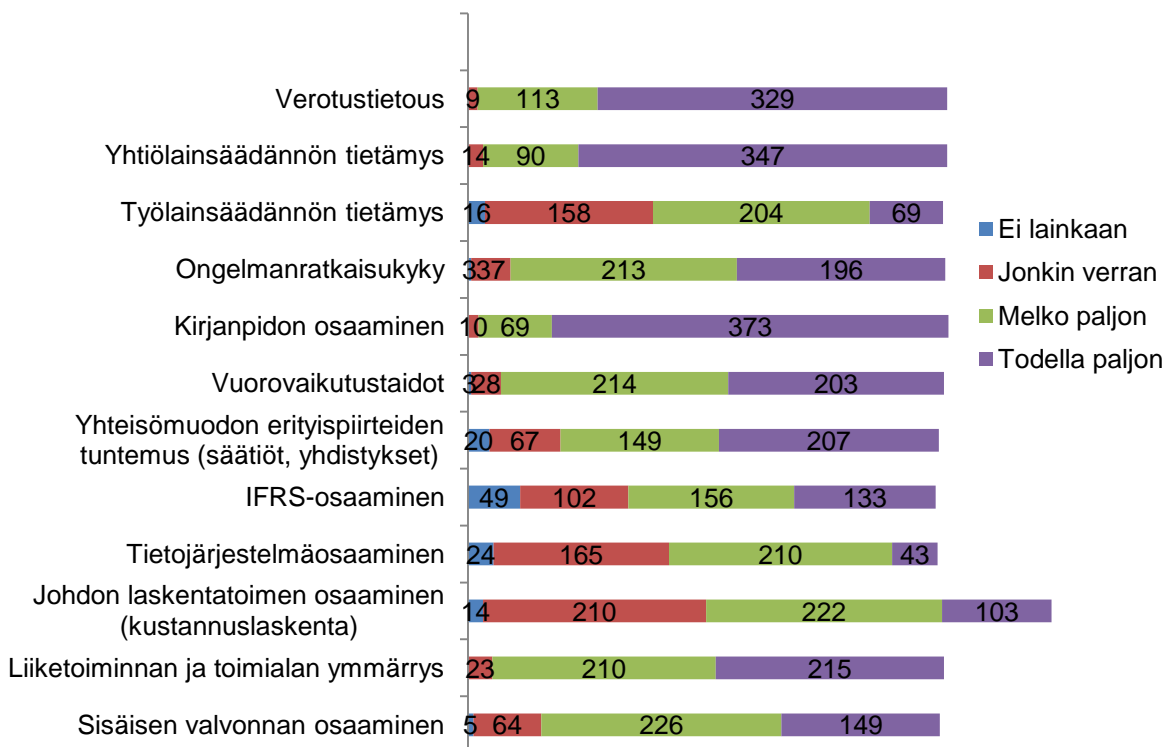
6.3 Liiketalouden koulutusohjelmien vastaavuus tilintarkastajatutkintoon

Jokaisen tilintarkastajan on suoritettava HT-tutkinto, jotta ammattia voisi harjoittaa itsenäisesti (Patentti- ja rekisterihallitus). Tässä opinnäytetyön painopisteenä on erityisesti selvittää, kuinka laskentatoimen ja rahoituksen tradenomitutkinto vastaa HT-tutkinnon vaatimuksiin, ja minkälaiset mahdollisuudet koulutus antaa suorittaa erikoispätevyyden antavat, KHT- ja JHT-tutkinnot.

HT-tutkintokokeen tarkoituksena on mitata tietämystä tilintarkastusalaa, kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevasta sääntelystä, yhtiömuodoista, yhtiön sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta sekä tilintarkastajan raportoinnista ja tilintarkastuskertomuksesta. Suorittamani kyselyn avulla sain yksityiskohtaisempaa tietoa tutkintokokeen painopisteistä. Tilintarkastajat korostivat erityisesti osakeyhtiö- ja kirjanpitolain hyvää hallitsemista, sisältäen hyvän kirjanpitotavan, verotuksen, kirjanpitolain erityiskysymykset, tilintarkastusmenetelmät, tilintarkastusriskit sekä yrityksen arvonmäärittelyn.

Yhtiöoikeus ja yhtiömuotojen eroavaisuudet on tunnettava, sillä tentissä saattaisi tulla vastaan tehtäviä koskien esimerkiksi yritysjärjestelyjä. Tärkeänä osana mainittiin lisäksi konsernilaskentasääntöjen tuntemus sekä erityisesti IFRS-standardit, sillä ne ovat yhä yhteneväisemmät Suomen kirjanpitolainsäädännön kanssa. Erään haastateltavan mukaan tärkeintä on ennen kaikkea ymmärtää, mitä ja ketä tilintarkastus palvelee. Vastustekniikkaan ja aihealueisiin kannattaa tarkastajien mukaan tutustua perehtymällä aikaisempien tenttien sisältöihin. Näistä saa tietoa tilintarkastuksen valvonnasta vastaavan viranomaisen, Patentti- ja rekisterihallituksen verkkosivustolta (Patentti- rekisterihallitus).

Tilintarkastajien mielipiteiden lisäksi on kiinnostavaa tietää, minkälaista osaamista heidän yhteistyökumppaninsa ja asiakkaansa ajattelevat tilintarkastuksen vaativan. Seuraavan sivun kuvio havainnollistaa Suomen Tilintarkastajat Ry:n tutkimukseen kuuluvaa, 453 henkilön otoskolla tehtyä kartoitusta aiheesta. Kuten tuloksista nähdään, valtaosa vastaajista piti kirjanpidon osaamista, verotustietoutta sekä yhteisöläainsäädännön tietämystä tärkeimpinä osa-alueina ammatin harjoittamisen kannalta. Työssä tulee hallita lisäksi työlainsäädäntö, yhteisömuotojen erityispiirteet, kansainväliset tilinpäätösstandardit, johdon laskentatoimi, toimialojen ja liiketoiminnan yleistuntemus sekä sisäinen valvonta. (Rämö 2016, 42-43.)



Kuvio 8. Tilintarkastajan osaamisvaatimukset (Rämö 2016, 43).

Voimme todeta tähänastisen tiedon perusteella tilintarkastajan ammatin vaativan laajaa tietämystä tietyiltä liiketalouden osa-alueilta. Mikäli suunnittelee alaa uravaihtoehtona, on suositeltavaa rakentaa koulutus vastaamaan HT-tutkinnon vaatimuksia. Tämä tarkoittaa suuntautumisopintojen kohdistamista taloushallinnon ulkoisiin ja sisäisiin prosesseihin, tilintarkastukseen, kauppa- ja taloustieteeseen sekä laskentatoimeen, rahoitusta, yhtiöitä ja työtä koskevaan sääntelyyn. Kuinka tradenomitutkinto vastaa näihin?

Tässä osiossa tarkastellaan tutkimukseeni osallistuneiden tilintarkastajien ammattikorkeakoulujen tämänhetkisen tiedon mukaisia koulutusten sisältöjä verraten niitä tilintarkastajan hyväksymisedellytyksiä koskevan työ- ja elinkeinoministeriön asetuksen määrittelemiin kurssikokonaisuuksiin. Tämän jälkeen siirrytään haastattelun tuloksiin. Taulukkoon 2 on eritelty HT-tutkinnon opintovaatimukset aihealueittain. Mikäli koululla on viimeisimmän opetussuunnitelman mukaan tarjolla kurssi, joka sisältää vastaavanlaista opetusta, on se merkitty taulukkoon vihreällä. Kuten voidaan silmämääräisesti huomata, merkittäviä poikkeavuuksia koulujen välillä ei ole, mutta Haaga-Helian liiketalouden koulutusohjelma näyttäisi antavan parhaat valmiudet suorittaa tilintarkastuksen perustutkinto.

Taulukko 2. Liiketalouden koulutusohjelmien (laskentatoimi ja rahoitus) vastaavuus HT-tutkinnon vaatimuksiin (Haaga-Helia 2016; SoleOPS MAMK 2014; Opinto-opas TAMK 2016; SoleOPS HAMK 2015; SoleOPS Laurea 2016).

Tilintarkastus ja laskentatoimi	Haaga-Helia	Laurea	HAMK	TAMK	MAMK
Tilintarkastusta koskeva sääntely					
Kirjapitoa ja tilinpäätöstä koskeva sääntely					
Tilinpäätöksen analysointi					
Hyvä kirjanpitolapa					
Hyvä tilintarkastustapa					
Johdon laskentatoimi					
Sisäinen valvonta					
Kauppa- ja taloustiede	Haaga-Helia	Laurea	HAMK	TAMK	MAMK
Liike- ja kansantaloustiede					
Yritysrahoitus					
Rahoitusmarkkinat					
Talousmatematiikka					
Tilastotiede					
Tietotekniikka ja tietojärjestelmät					
Oikeustiede	Haaga-Helia	Laurea	HAMK	TAMK	MAMK
Eri yhteisömuotoja koskeva sääntely					
Arvopaperimarkkinoita koskeva sääntely					
Yritysverotus					
Ennakkoperintä					
Arvonlisäverotus					
Verotusmenettely					
Kauppa- ja varallisuus oikeus					
Maksukyvyttömyyttä koskeva lainsäädäntö					
Työlainsäädäntö					

Seuraavassa taulukossa on tarkennettu tutkittavien koulutusohjelmien tilintarkastuksen opetusta eritellen tilintarkastajan toimenkuvan kannalta olennaiset aihealueet. Taulukon kokoamisen jälkeen on helppo tehdä johtopäätös, että tilintarkastuksen opetus on hyvin vaihtelevaa ammattikorkeakoulujen välillä. Kaikkiin opetussuunnitelmiin sisältyy kuitenkin vähintään 5 opintopisteen kattava, tilintarkastuksen sääntelyä käsittävä kurssi. Lisäksi jokainen koulutusohjelma tarjoaa tilintarkastuksessa hyödyllisiä IFRS- tai konsernitilinpäätösstandardien opetusta.

Taulukko 3. Tilintarkastuksen opetus (Haaga-Helia 2016; SoleOPS MAMK 2014; Opinto-opas TAMK 2016; SoleOPS HAMK 2015; SoleOPS Laurea 2016).

	Haaga-Helia	Laurea Hyvinkää	HAMK	TAMK	MAMK
Tilintarkastuksen suunnittelu					
Tilintarkastuksen toteutus					
Tilintarkastajan raportointi					
Tilintarkastusriskien määrittely					
Aineistotarkastusmenetelmät					
Kansainväliset tilintarkastusstandardit					
Tilintarkastajan vastuu					
Sisäinen valvonta ja sisäinen tarkastus					
Yritysjärjestelyt					
Corporate governance					
IFRS-tilinpäätös					
Tilintarkastuksen sääntely					

Taulukon perusteella voidaan todeta, että Haaga-Helia tarjoaa eniten tilintarkastuksen kannalta hyödyllisiä kursseja, ja Mikkelin ammattikorkeakoulu vastaavasti vähiten. Haaga-Helian osalta eroavaisuutena muihin tutkittaviin kouluihin on pääasiassa sen tarjoama syventäviin ammattiopintoihin kuuluva 15 opintopisteen kokonaisuus sisältäen tilintarkastuksen normiperusteet, käytännön toteutuksen sekä sisäisen tarkastuksen Opintojaksojen tarkoituksena on kattaa osa HT-tutkinnon vaatimuksista antaen kokonaiskuva lakisääteisestä tilintarkastuksesta ja merkityksestä yhteisöjen taloudellisen

tiedon varmentajana. Kurssien avulla ratkaistaan käytännön tilintarkastuksen ongelmia sekä luodaan kuva tilintarkastajan työn sisällöstä ja uravaihtoehdoista. Teoriatietoa sovelletaan tarkastusprosessin simuloinnilla sekä kehittämällä dokumentaation laadintaa sekä raportointitaitoja. Lisäksi käsitellään tilintarkastuksen hyväksyttävää riskitasoa, tilintarkastusevidenssin määrää, laatua ja hankkimista ja johtopäätöksien tekemistä. (Haaga-Helia 2016.)

Moduulin avulla luodaan ymmärrys tilintarkastusstrategian ja ISA-standardien merkityksestä riittävän varmennustason saavuttamiseksi pienten ja keskisuurten yhteisöjen tilinpäätöstarkastuksessa. Opiskelija tutustuu hyvän tilinpäätöstävän edellytyksiin ja standardeihin koskien sekä FAS- että IFRS-tilinpäätöksiä. Kursseilla keskitytään sisäisen tarkastuksen ammatilliseen viitekehykseen ja prosessiin arvioiden ja analysoiden yhteisön liiketoimintaan ja väärinkäyttöihin liittyviä riskejä (toimintariski). Tämän kautta opiskelija kykenee tunnistamaan ja arvioimaan olennaisen virheen ja puutteen riskit (sisäisen tarkkailun riski) tilintarkastuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Sisäisen tarkastuksen opintojakson tavoitteena on antaa kokonaiskuva sisäisestä tarkastuksesta riippumattomana ja objektiivisena arviointi-, varmennus- ja konsultointitoimintana, jolla parannetaan organisaation riskienhallintaa. Lisäksi perehdytään myös hallinnon tarkastuksessa olennaiseen corporate governance -ohjeistukseen. Kurssilla ollaan tiiviissä yhteydessä työelämään tekemällä yritysvierailuja, harjoitustöitä sekä kuulemalla vieraillevia luennoitsijoita. (Haaga-Helia 2016.)

Laurea ammattikorkeakoulun opintotarjonta riippuu pitkälti siitä, missä toimipisteessä opinnot suoritetaan. Selvitykseni perustuu Laurea Hyvinkään opetussuunnitelmaan, jossa tilintarkastusta tarjotaan ainakin 5 opintopisteen verran. Kyseinen opintojakson aikana opetellaan laatimaan tilintarkastussuunnitelma ja toteutetaan tilikauden aikainen tarkastus alan lain ja standardien puitteissa. Lisäksi opetellaan laatimaan tilintarkastuskertomus ja käsitellään kansainvälisiä tilinpäätöskäytäntöjä. Haaga-Helian tavoin myös Laureassa opetetaan sisäistä tarkastusta ja valvontaa. (SoleOPS Laurea 2016.) Opintopisteisiin nähden kurssin sisältö vaikuttaa melko kattavalta, tosin kääntöpuolena voi olla asioiden läpikäyminen pintapuolisesti.

Hämeen Ammattikorkeakoulu tarjoaa Haaga-Helian tavoin tilintarkastukseen painottuvan, 15 op:n moduulin, jossa käsitellään yritysjärjestelyitä sekä ammatin kannalta olennaisimpia aihealueita sekä tilintarkastajan lausuntoja ja muita tehtäviä. Kursseilla ei kuitenkaan käsitellä lainkaan tilintarkastukseen liittyviä riskejä, omistajaohjausta eikä

menetelmiä. (SoleOPS HAMK 2015.) Kuten Mikkelin ja Laurean, myös Tampereen Ammattikorkeakoulussa opetetaan tilintarkastusta vain yhden kurssin verran. Taulukosta 3 voidaan havaita, että opintojaksolla jää puuttumaan monia ammatin harjoittamiseen liittyviä osa-alueita, jolloin kokonaisvaltainen näkemys alasta ei välttämättä muodostu. Toisaalta kurssilla keskitytään tilintarkastusprosessin ohella tarkastusmetodeihin, joiden tuntemuksesta on hyötyä alalle haettaessa. (Opinto-opas TAMK 2016).

Yleisellä tasolla lähes jokainen haastatteluun osallistuneista piti tradenomin mahdollisuuksia suorittaa tilintarkastajan perustutkinto hyvinä. Puolet tilintarkastajista kertoi kuitenkin joutuneensa täydentämään koulutustaan, esimerkiksi avoimessa yliopistossa, tradenomiksi valmistumisen jälkeen saadakseen suoritettua tilintarkastajatutkintoon tarvittavat opinnot. Eräs ammattipätevyyttä varten täydennyskoulutusta käynyt totesi, että koulun vastaavuustodistus opinnoista tulisi pyytää hyvissä ajoin ja opinnäytetyö kannattaisi tehdä sellaiselta aihealueelta, jolta HT-tutkintovaatimuksen mukaan jää puuttumaan opintopisteitä. Nämä toimenpiteet helpottavat saamaan täyteen lain edellyttämän kurssikokonaisuuden.

Opintojen lisäksi laki edellyttää riittävää työkokemusta sekä ennen HT-tutkinnon että KHT-tutkinnon tenttiin osallistumista. Toisaalta KHT-tutkintoa varten vaadittava viiden vuoden kokemus HT-tilintarkastajana on mahdollista korvata ylemmällä korkeakoulututkinnolla. Osa tilintarkastajista kertoi mahdollisista aikeistaan osallistua KHT-tutkinnon tenttiin, jota varten heidän tulisi joko jatkaa opintojaan tai kartuttaa viiden vuoden käytännön kokemus HT-tarkastajana. Moni haastateltavista piti kuitenkin tietä KHT-tutkintoon pitkänä ammattikorkeakoulupohjalla, joten ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen nopeuttaa tutkintokokeeseen pääsyä. Tähän liittyen eräs tarkastajista totesi, että maisteritutkinnon suorittamalla välttäisi uralla etenemisen esteet Big Four -yhteisöissä.

Rekrytoijan arvion mukaan sekä huomattava enemmistö kyseisen tilintarkastusyhteisöön tilintarkastajaksi hakevista että ammatissa toimivista on ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Tulevaisuuden suhteen hän ei osannut sanoa, tuleeko tradenominen tarve muuttumaan jollakin tavalla. Hän ja pari tilintarkastajaa kuitenkin näkivät, että mikäli on vain tarpeeksi kärsivällisyyttä ja kiinnostusta alaa kohtaan, on jokaisella tradenomilla hyvät mahdollisuudet suorittaa tilintarkastajan perustutkinnon lisäksi erikoispätevyys. Eräs haastateltavista kommentoi tilintarkastusalan nykyistä koulutus- ja työkokemusvaatimusta todeten, että ammattikorkeakoulupohjan tulisi olla riittävä kaikille

tilintarkastajan tutkinnoille. Toinen tarkastaja puolestaan painotti alan oppimista ennen kaikkea kokemuksen kautta, jonka vuoksi nykyinen kolmen vuoden vaatimus tilintarkastustehtävistä oli hänen mielestään ammattitaidon kannalta riittämätön.

6.4 Haastateltavien arviot tradenomin valmiuksista alan tehtäviin

Liitteen 3 taulukkoon on koottu tilintarkastajien arvioita ja näkemyksiä ammattikorkeakoulunsa tarjoamasta opetuksesta suhteessa tilintarkastustehtävien vaatimuksiin. Tiivistäen taulukon vastaukset, voidaan todeta, että suurin osa Haaga-Heliassa tutkintonsa suorittaneista on sitä mieltä, että teoriaopinnot vastaavat hyvin tilintarkastajalta vaadittavaa osaamista. Haaga-Helian entiset opiskelijat kertoivat ammattikorkeakoulunsa tarjoavan juuri tilintarkastusalalle tarkoitetun suuntautumisvaihtoehdon, jossa käydään tarkasti esimerkiksi kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja sekä muita alan kannalta hyödyllisiä opintoja, kuten laskentatoimen kursseja. Tarkastajien mukaan teoretietoon perehdytään muun muassa lainsäädännön ja käytännön tilintarkastusharjoitusten avulla, jotka tukevat oppimista hyvin. Parantamisen varaa löytyi joidenkin tilintarkastajien mielestä rahoituksen ja juridiikan opintojen tarjonnassa. Lisäksi opintojen toivottiin keskittyvän nykyistä enemmän tilintarkastuksen kannalta olennaisiin IFRS- ja ISA-standardeihin.

Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta Haaga-Heliasta valmistuneet tradenomit arvioivat käytännön osaamisensa tutkinnon pohjalta hyväksi. Lähes kaikki mainitsivat IT-taitojen, erityisesti taulukkolaskennan käytön, olevan tarkastuksen kannalta tärkeää. ”Data-analyysit korostuvat entistä enemmän, joten on osattava soveltaa erilaisia IT-avusteisia tarkastuksia”, totesi eräs Haaga-Helian entisistä opiskelijoista. Tähän liittyen eräs toinen tarkastajista sekä rekrytoija totesivat, että perustaidot eivät riitä ja työ vaatii koulutuksesta saadun tietotaidon lisäksi omaehtoista kiinnostusta ja harrastuneisuutta, etenkin Excelin osalta. MS Officen lisäksi työn ei koettu edellyttävän erityistä IT-osaamista. Tarkastajat näkevät ammattikorkeakoulusta valmistuvan alan osaajan saavan hyvät, joidenkin mielestä yliopiston käyneisiin paremmat valmiudet tietotekniikan ja laskentatoimen käytännön osalta. Eräs tarkastajista painotti viestintätaitojen merkitystä tilintarkastajan työhön kuuluvan raportoinnin kannalta.

”Tulevaisuus on niiden, jotka osaa maksimaalisesti hyödyntää data-analyysissä tietotekniikkaa.” (Haastateltava G 2016.)

Haastatteluun osallistuneet Laurea Ammattikorkeakoulun käyneet tilintarkastajat eivät olleet täysin yhtä mieltä koulunsa tarjoamasta opetuksesta. Toinen haastateltavista pitää tutkinnosta saatuja teoreettisia valmiuksiaan hyvinä ja käytännön osaamista riittävänä. Toinen tarkastajista puolestaan olisi toivonut syvällisempää opetusta juuri tilintarkastuksen kannalta olennaisiin aiheisiin, kuten tilinpäätöksen analysointiin. Toisaalta hän näki tutkinnon kehittävän esiintymistilanteiden myötä hyödyllisiä kommunikointitaitoja, jotka korostuvat asiakastapaamisissa.

Mikkelin Ammattikorkeakoulusta valmistunut tilintarkastaja koki saaneensa ulkoisen laskentatoimen, tietotekniikan ja viestinnän opetuksen myötä erinomaisen pohjan nykyiseen työhönsä. Toisaalta sisäisen laskentatoimen ja rahoituksen kurssitarjonnan laatua hän parantaisi. Hämeen Ammattikorkeakoulun entinen opiskelija kuvaa koulunsa tarjoavan riittävän yleisymmärryksen taloudesta, Excelin käyttötaidosta sekä viestintätaidoista. Teoriapohja sekä käytännön osaaminen takaavat hänen mukaansa valmiuden tilintarkastuksen avustaviin tehtäviin. Tampereen Ammattikorkeakoulusta valmistunut tradenomi piti myös käytännöllisiä valmiuksiaan riittävinä, mutta alan teorianäytämystään hyvänä vasta maisteritutkinnon suoritettuaan.

Yhteenvedon voidaan haastatteluvastausten perusteella todeta, että puolet tilintarkastajista koki koulutuksensa antaneen hyvän teoreettisen pohjan aloittaa ura tilintarkastuksen parissa. Muutama tarkastaja korosti, että lopulta ammatin oppii vasta tehdesään. Eräs tarkastajista painotti jatkuvan itseopiskelun merkitystä työssä. Työnantajan koulutusten lisäksi hänen mukaansa on seurattava alan kehitystä ja luettava tilintarkastusta koskevia lakeja, standardeja, lausuntoja sekä ohjeita, jotta tiedot pysyisivät ajan tasalla.

Yli puolet vastaajista kuvaili tradenomitutkinnon suoritettuaan käytännöllisiä valmiuksiaan alalle hyvinä ja osittain riittävinä. Rekrytoija ja eräs tarkastajista puolestaan kertoivat, että koulutuksesta saadut IT-taidot eivät ole aina vaaditulla tasolla. Teoreettisen osaamisen rekrytoija näkee yleisesti ottaen tradenomeilla kuitenkin riittävänä. Hänen mukaansa sekä käytännöllinen että teoreettinen osaaminen on useimmiten parempaa, mikäli tilintarkastaja on taustaltaan kirjanpitäjä tai palkanlaskija. Rekrytoija pitikin työskentelyä opintojen aikana sekä IT-valmiuksia asioina, joita tradenomitutkinnossa pitäisi tulevaisuudessa kehittää entisestään.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja pohtia tradenomin valmiuksia aloittaa ura tilintarkastajana. Teeman analysoinnin painopisteenä oli liiketalouden ammattikorkeakoulututkinnon antamien teoreettisten ja käytännöllisten valmiuksien arvioiminen tilintarkastusalan vaatimuksien näkökulmasta. Tavoitteena oli tarjota etenkin ammatista kiinnostuneille opiskelijoille tietoa työstä pohtien samalla tilintarkastuksen nykytilannetta sekä alan tulevaa kehitystä, joka vaikuttaa ammatin harjoittamisen osaamisvaatimuksiin. Tutkimusongelman ratkaisun kannalta parhaaksi tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullisin menetelmin toteutettu kysely, joka ajoittui opinnäytetyöprosessin alkuvaiheeseen. Työtä suunniteltaessa ajattelin tietoperustan ja kyselyaineiston riittävän vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Työn loppuvaiheessa koin kuitenkin tarpeelliseksi haastatteluvastausten ohella vertailla tarkemmin tutkimusryhmän koulutusten vastaavuutta HT-tutkintoon.

Tilintarkastajan ammatti edellyttää paitsi hyvin monenlaista osaamista, myös omistautumista ja kiinnostusta talouden ilmiöihin niin matkalla asiantuntijaksi kuin ammattia harjoittaessakin. Valmius hakeutua alalle muodostuu tiedon ja motivaation seurauksena. Valmius harjoittaa ammattia puolestaan koostuu yleisistä edellytyksistä, ammatillisesta osaamisesta sekä henkilökohtaisista ominaisuuksista. Tilintarkastajan osaamisvaatimukset voidaan määritellä ensinnäkin tilintarkastajatutkinnossa mitattavien, laissa säädettyjen asioiden kautta. Suorittaakseen HT-tutkinto, tulisi kokelaalla olla tietämystä tilintarkastusalaan liittyvästä lainsäädännöstä, yhtiömuodoista, yhtiön sisäisestä valvonnasta sekä riskienhallinnasta. Tutkimukseeni osallistuneet tilintarkastajat pitivät tilintarkastuslain ohella erityisesti osakeyhtiö- ja kirjanpitolain sekä yhtiömuotojen erityispiirteiden hallintaa tärkeinä tutkintokokeeseen osallistuessa. Lisäksi IFRS-standardit tulisi tuntea, sillä niiden käyttö Suomen kirjanpitolainsäädännön ohella tulee yleistymään. Edellä mainittuja osa-alueita pitivät tärkeinä myös Suomen Tilintarkastajat Ry:n kyselyyn vastanneet tilintarkastuksen sidosryhmien edustajat.

Selvitykseni mukaan kaikki koulutusohjelmat sisälsivät tilintarkastustehtävien kannalta olennaista tilinpäätösstandardien opetusta sekä edellä mainittuja, tilintarkastusta sääteleviä lakeja. Kehityskohtina joidenkin koulujen osalta voitaisiin pitää sisäisen valvonnan sekä arvopaperimarkkinoita ja maksukyvyttömyyttä koskevan lainsäädännön puuttumista opintotarjonnasta. Merkittäviä poikkeavuuksia ei laskentatoimen eikä kauppa- ja oikeustieteiden opetuksessa koulujen välillä kuitenkaan näyttänyt olevan ja mikäli osa-

taan valita oikeanlaiset kurssit, jokainen koulutusohjelmista antaa hyvät valmiudet suorittaa tilintarkastajan perustutkinto. Lähes jokainen kyselyyn vastannut tilintarkastaja sekä rekrytoija tukivat samaa näkökantaa.

Tarkemman kartoituksen tuloksena ilmeni, että tutkimieni ammattikorkeakoulujen tilintarkastuksen opetus vaihtelee huomattavan paljon. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu tarjoaa nykyisellään opintopisteiden puolesta kattavimman kokonaisuuden tilintarkastusta, kun taas Mikkelin ammattikorkeakoulu vastaavasti suppeimman. Vähäisestä tilintarkastuksen opetuksesta huolimatta Mikkelissä opiskellut tilintarkastaja koki tradenomitutkinnosta saadut laskentatoimen opit sekä tietoteknisen osaamisensa erittäin hyviksi työnsä kannalta. Tilintarkastuksen kurssi käydään kyseisessä koulussa lisäksi hieman aikaisemmin, kuin muissa kouluissa. Kun alasta saadaan tietoa aikaisemmin, pystytään paremmin rakentamaan valmius HT-tutkintoon.

Mikkelin tavoin myös Laurea Hyvinkäällä ja Tampereen ammattikorkeakoulussa oli selvitykseni perusteella tarjolla vain yksi kurssi tilintarkastusta. Tämä ei välttämättä riitä muodostamaan näkemystä ammatista, vaikka kurssit sisälsivätkin tilintarkastuksen keskeisimmän sisällön. Samaa näkökantaa tuki Tampereen ammattikorkeakoulun entisen opiskelijan kuvaus teoreettisesta osaamisestaan, sillä hän koki vasta kauppatieteen maisteritutkinnon suorittuaan saaneensa tarvittavan ymmärryksen tilintarkastuksesta. Muutama haastateltavista oli joutunut täydentämään opintojaan HT-tutkintoa varten. Maisteritutkintoa voidaan pitää hyvänä myös tähän tarkoitukseen, vaikka ei olisikaan aikeissa erikoistua myöhemmin. Opinnäytetyön tekeminen alaan liittyen todettiin myös suositeltavaksi, jolloin siitä saadut opintopisteet voi saada sisällytettyä HT-tutkinnon opintopistevaatimuksiin.

Kyselytulosten perusteella tilintarkastuksen kannalta hyödyllisenä tradenomitutkinnoissa nähtiin laskentatoimen, oikeuden ja tietotekniikan kurssit, jotka valmistavat toimimaan nuorena tilintarkastajana. Teoriaosa todistaa, että alaa koskevia normeja ja standardeja sekä hyvää tilintarkastustapaa tulee noudattaa läpi tilintarkastusprosessin. Johdon, yhtiömiesten ja muiden toimielinten antamien ohjeiden mukaan toimiminen tulevat kysymykseen erityisesti sisäistä valvontaa ja hallintoa tarkastettaessa. Näin ollen hallinnon lainmukaisuuden ja yhteisön omistajien sekä johdon intressien toteutumisen arvioiminen edellyttää tarkastettavaa yhteisöä koskevan lainsäädännön, yhtiöjärjestyksen ja –sopimuksen, sääntöjen sekä corporate governance -ohjeistuksen tunte-
musta.

Selvitykseni mukaan Haaga-Helian opetussuunnitelmaan kuuluva tilintarkastuksen moduuli käsittelee parhaiten edellä mainittuja tilintarkastuksen kannalta tärkeitä aihealueita. Kurssilla painotetaan lisäksi alaa sääteleviä normeja, toiminta- ja sisäisen tarkkailun riskiä sekä näiden ottamista huomioon aineistotarkastustoimenpiteiden valinnassa. Tilintarkastukseen liittyvien riskien tiedostaminen on tärkeää, sillä kuten opinäytetyön teoriaosassakin todettiin, valittujen työmenetelmien painopiste vaikuttaa tarkastusevidenssin laatuun. Kyselyyni vastanneet koulun entiset opiskelijat kokivat käytännönläheisen opetuksen tukevan hyvin nykyistä työtään. Haaga-Helian lisäksi Hämeen ammattikorkeakoulu tarjoaa tilintarkastusta hyvin tukevan opintokokonaisuuden käsittäen tilintarkastusprosessin lisäksi yritysjärjestelyt. Yritysjärjestelyosaamista tarvitaan esimerkiksi erilaisia osakeyhtiölain edellyttämiä tilintarkastajan lausuntoja annettaessa. Hämeen ammattikorkeakoulussa opiskellut tilintarkastaja koki valmistuttuaan hallitsevansa tilintarkastuksen avustaviin tehtäviin tarvittavan yleisymmärryksen taloudesta.

Puolet tutkimusryhmääni kuuluvista tilintarkastajista koki ammattikorkeakoulututkintonsa antavan sekä hyvän teoreettisen että käytännön osaamisen työhönsä. Puutteita nähtiin joidenkin koulujen osalta rahoituksen ja johdon laskentatoimen opetuksessa. Oman selvitykseni mukaan myös ISA-standardien, tilintarkastusriskien, yritysjärjestelyiden sekä omistajaohjauksen opetus oli puutteellista useamman koulun kohdalla. Vaikka monet tilintarkastajista olivat sitä mieltä, että ammatin oppii lopulta vasta tehdessään, ovat lähtökohdat kyselyvastausten perusteella paremmat, mikäli taustalla on työkokemusta talousalan tehtävissä esimerkiksi kirjanpitäjänä. Kirjanpidon osaamista korostettiin myös tilintarkastajayhdistyksen kyselytutkimuksessa.

KHT-tutkinnon edellytykset nähtiin tradenomien valmiuksien osalta huonompina, sillä tilintarkastajan perustutkintoon vaadittavan kolmen vuoden lisäksi tarvitaan viisi vuotta kokemusta HT-tarkastajana ennen kuin erikoispätevyyden suorittaminen tulee ajankohdattaiseksi. Tätä ei kuitenkaan pidetty esteenä urakehitykselle mikäli on kärsivällinen ja kiinnostunut alasta. Pätevyys tarkastaa yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä on etu sekä tilintarkastajalle että työyhteisölle. Laajempi tarkastusvalmius tarkoittaa tilintarkastajalle nopeampaa uralla etenemistä tuoden haastavampia toimeksiantoja kansainvälisten yritysten ja konsernien muodossa. Erikoistuneelle osaamiselle on yhä enemmän kysyntää ammatinharjoittamisen tiukentuneen sääntelyn ja kansainvälistymisen myötä. Erikoisosaaminen lisää myös työyhteisön kilpailukykyä muiden alan toi-

mijoiden keskuudessa, mikä voikin selittää osaksi sitä, miksi suurin osa tutkimuskohteenani olleen tilintarkastusyhteisön tarkastajista on maisteritutkinnon suorittaneita. Toisaalta myös enemmistö yritykseen hakevista oli korkeammin koulutettuja, jolloin ongelma ei todennäköisesti ole tradenomien pätevyys, vaan ammatin suurempi suosio yliopistossa opiskelevien keskuudessa.

Tietoperusta sekä kysely osoittivat, että koulutusta on lähes poikkeuksetta pohjustettava vastaamaan tilintarkastajan hyväksymisedellytysten osaamisvaatimuksiin. Opintojen suunnittelu ammattia ajatellen vaatii kuitenkin tietoa, mikä on hieman paradoksaalista, sillä ala ei välttämättä ole monellekaan tuttu vielä opiskelun alkuvaiheessa. Opettajien tai alalla toimivien kautta saatu informaatio oli selvitykseni mukaan suoraan yhteydessä haastateltavien mielenkiitoon hakeutua alalle. Näin ollen alan markkinoinnilla ja koulun panoksella tiedon välittämisessä voi olla merkittävä opiskelijan tutkinnon sisällön ja sitä kautta ammatillisen suunnan kehittämisessä. Lainsäädännöllisten edellytysten lisäksi tilintarkastajaksi aikovan on kyselyvastausten perusteella muodostetun profiiliin mukaan oltava tarkka, asiakaspalveluhenkinen sekä hyvät raportointi-, tiimityö- ja IT-taidot omaava. Tarkastajat kokivatkin tradenomitutkinnon valmistavan ammattiinsa hyvin tietoteknisten kykyjen sekä vuorovaikutustaitojen osalta. Näiden taitojen tärkeyttä painottivat myös tilintarkastajien yhteistyökumppanit ja asiakkaat.

Kyselyyni vastanneet tilintarkastajat pitivät innostuneisuutta työstä ja osaamisensa kehittamisestä erittäin tärkeänä. Nämä piirteet eivät tilintarkastajayhdistyksen tekemän mielipidekartoituksen perusteella nykytilanteessa kuitenkaan toteudu. Tilintarkastajien mukaan kehityshalukkuus on välttämätöntä muuttuvien standardien ja lakiuudistusten sekä vaihtuvien asiakkaiden vuoksi. Positiivinen yleisasenne ja kiinnostus työhön puolestaan auttavat suoriutumaan paineensietokykyä vaativista kiirekausista. Huomattavan monta mainintaa sai myös kyky hahmottaa kokonaisuudet ja olennaiset asiat. Olennaisiin asioihin keskittyminen tuotiin organisointikyvyn ohella esille työn tehokkuutta edistävänä ominaisuutena. Kokonaiskuvan luominen tarkastuskohteesta on puolestaan tärkeää etenkin tilintarkastuskertomuksen kannalta, johon koko tarkastusprosessi havaintoineen sekä johdon antamine lausuntoineen yhtiön toiminnan jatkuvuudesta ja kannattavuudesta vahvistetaan ja raportoidaan.

Vaikka ammattia säännellään tiukasti, voi tilintarkastaja suunnitella työnsä ajoittumisen ja menetelmät melko vapaasti. Olennaista on, että tarkastustoimenpiteet suoritetaan oikea-aikaisesti ja toimeksiannon edellyttämällä tavalla. Suunnitelmallisuuden lisäksi

ammatti vaatii analyyttisyyttä sekä kykyä kriittiseen ajatteluun, joita vaaditaan esimerkiksi tilastollista aineistotarkastusta ja erilaisia kannattavuuslaskelmia tehdessä. Taloushallinnon prosesseissa ilmenevät virheet ja riskit vaikuttavat tilintarkastajan havaitsemisriskiin, joka tulisi pyrkiä minimoimaan tilintarkastuksessa. Näin ollen tarkastajan on oman työnsä onnistumisen sekä toimeksiantajan sisäisten prosessien kehitystoimenpiteiden kannalta raportoitava asiakastaan tarkastuksessa ilmenneistä puutteista. Konsultointia ja digitaalisen taloushallinnon toimintaperiaatteiden tuntemusta pidettiin tärkeinä myös tilintarkastuksen sidosryhmäläisten taholta.

Tilintarkastus on yhteiskunnallisesti merkittävää, ammattina arvostettu sekä työllisyysnäkömiltään hyvä. Näin ollen alan voitaisiin kuvitella olevan melko haluttu työnhakijoiden keskuudessa. Kyselyvastauksissa tuotiinkin esille ammatin haastavuuden ja maineen merkittävä rooli alalle hakeutumisessa. Monet mainitsivat myös erilaisten asiakkuuksien ja alan kehityksen myötä tapahtuvan jatkuvan oppimisen olevan myönteinen asia uravalintaa tehdessä. Ammattitaitovaatimukset olivat toisaalta työmäärän ja -tahdin ohella myös päätekijöitä, jotka vähensivät ammatin kiinnostavuutta. HT-tutkinnon tiukat vaatimukset saattavatkin muuten potentiaalisten henkilöiden kohdalla johtaa lopulta urahaaveen toteuttamatta jättämiseen. Tähän viitattiin sekä kyselyssä että tilintarkastuslakiin liittyvässä tilintarkastajayhdistyksen tekemässä muutosehdotuksessa tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että opintopistevaatimusten joustavoittamisella ei toteutuessaan olisi ollut vaikutusta alalle hakeutumiseen. Osa vastaajista kuitenkin näki suurpiirteisempien opintovaatimuksien helpottavan alalle tuloa sekä mahdollisesti tuovan tervetullutta monipuolisempaa asiantuntijaosaamista. Näin ollen tilintarkastajien saatavuus paranisi.

Koen opinnäytetyöni vastaavan niihin tavoitteisiin, joita sille asetin. Sain kerättyä teeman kannalta relevantin aineiston, jota hyödynsin kokonaisuutena hahmottaessani tilintarkastuksen sisältöä ja vaatimuksia suhteessa tradenomin valmiuksiin. Tietoperustan luominen vaati asioiden käsittelyä melko yksityiskohtaisella tasolla. Lopulta teoriaosuuden suhde empiirisen tutkimuksen raportointiin tasoittui mielestäni aiheen laajuuteen nähden hyväksi. Kyselyaineiston keruun mahdollistaneiden kontaktihenkilöiden yhteistyön merkitys näkyy vastauksien laadussa, johon olen erittäin tyytyväinen. Kysely ei antanut osapuolille mahdollisuutta vaikuttaa haastattelun kulkuun, mutta uskon, että huolellisesti laadituilla haastattelukysymyksillä päästiin vähintään yhtä hyvään lopputulokseen: sain luotua sekä omiin että haastateltavien resursseihin nähden parhain mahdollisin menetelmin toteutetun kyselyn, joka täyttää tieteellisen tutkimuksen kriteerit.

Lähteet

Asunto-osakeyhtiölaki 22.12.2009/1599. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091599>. Luettu 5.5.2016.

Grönroos, Janne 2013. Kenestä tilintarkastaja? Pro gradu –tutkielma. Laskentatoimen laitos. Aalto-yliopisto. http://epub.lib.aalto.fi/fi/ethesis/pdf/13351/hse_ethesis_13351.pdf. Luettu 5.7.2016.

Haaga-Helia 2016. Opinto-opas. Haaga-Helia Ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma, Helsinki. <http://www.haaga-helia.fi/fi/opinto-opas/koulutusohjelmat/liiketalouden-koulutusohjelma-helsinki-nuoret/opintojaksokuvaukset?userLang=fi>. Luettu 1.9.2016.

Haastateltava A 2016. Tilintarkastaja (Laurea ammattikorkeakoulu, 1v tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 21.3.2016.

Haastateltava E 2016. Tilintarkastaja (Haaga-Helia, n. 2v. tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 22.3.2016.

Haastateltava G 2016. Tilintarkastaja (Haaga-Helia, 10v. tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 23.3.2016.

Haastateltava I 2016. Tilintarkastaja (Tampereen ammattikorkeakoulu, 1,5v. tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 21.3.2016.

Haastateltava J 2016. Tilintarkastaja (Haaga-Helia, 5v. tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 21.3.2016.

Haastateltava K 2016. Tilintarkastaja (Haaga-Helia, 4v tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 11.4.2016.

Haastateltava L 2016. Tilintarkastaja (Haaga-Helia, 3v. tarkastuskokemus). Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 27.4.2016.

Haastateltava M 2016. Rekrytoija. Tilintarkastusyhteisö X. Helsinki. Kysely 7.4.2016.

Hallituksen esitys 254/2014. Valtion säädöstietopankki Finlex, Hallituksen esitys Eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140254#idm1989248>. Luettu 5.5.2016.

Heiskanen, Johanna, Kihn, Lili-Anne & Näsi, Salme 2009. Näkemyksiä laskentatoimeen ja tilintarkastukseen. Google Books –verkkopalvelu. Tampere University Press, Tampere.
<https://books.google.fi/books?id=V3KiYYwJC5kC&lpg=PA99&dq=tilintarkastuksen%20tulevaisuus&pg=PA19#v=onepage&q&f=false>. Luettu 2.6.2016.

Horsmanheimo, Pasi & Steiner, Maj-Lis 2008. Tilintarkastus – Asiakkaan opas. 2., uudistettu painos. WSOY, Juva.

International Federation of Accountants 2009, New York, USA. käänös KHT-yhdistys 2010. Kansainväliset tilintarkastus- ja laadunvalvontastandardit. KHT-Media Oy, Helsinki.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylä.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>. Luettu 11.5.2016.

KvaliMOTV 2016. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html. Luettu 5.6.2016.

KvantiMOTV 2004. Tilastollinen päättely. Päivitetty 4.7.2004.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/paattely/paattely.html>. Luettu 18.9.2016.

Laki finanssivalvonnasta 19.12.2008/878. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080878>. Luettu 5.5.2016.

Mähönen, Jukka 2009. Osakeyhtiön taloudellinen raportointi ja tilintarkastus. 1. painos. Edita Publishing Oy, Helsinki.

Opinto-opas TAMK 2016. Opetussuunnitelma. Liiketalouden koulutus, Taloushallinto, Tampere. <http://opinto-opas.ops.tamk.fi/index.php/fi/167/fi/49598/16LITA/904/year/2016>. Luettu 1.10.2016.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624#O1>. Luettu 5.5.2016.

Patentti- ja rekisterihallitus 2016a. Tilintarkastajan tutkinto-opas. <https://www.prh.fi/fi/tilintarkastajatutkinto-opas.html>. Luettu 4.4.2016.

Patentti- ja rekisterihallitus 2016b. Tutkinnot. <https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tutkinnot.html>. Luettu 26.8.2016.

Riistama, Veijo 1999. Tilintarkastuksen teoria ja käytäntö. 2. painos. WSOY, Porvoo.

Rämö, Satu 2016. Kyselytutkimus tilintarkastajista. Tilisanomat 4/2016. [Alkuperäinen lähde: Suomen Tilintarkastajat Ry].

SoleOPS HAMK 2015. Opetussuunnitelman sisältö. Liiketalouden koulutusohjelma, laskentatoimen ja rahoituksen suuntautumisvalinta, Hämeen ammattikorkeakoulu. https://soleops.hamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=1517611&koulohj_id=1463550&valkiel=fi&stack=push. Luettu 1.10.2016.

SoleOPS Laurea 2016. Opetussuunnitelma. Liiketalouden koulutusohjelma, Laurea Hyvinkää. https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=3993774&koulohj_id=2587344&stack=push. Luettu 5.10.2016.

SoleOPS MAMK 2014. Opetussuunnitelma. Liiketalouden koulutusohjelma, Mikkelin ammattikorkeakoulu. https://soleops.mamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=7276225&koulohj_id=5931216&valkiel=fi&stack=push. Luettu 1.10.2016.

Suomen tilintarkastajat 2016. Mitä on tilintarkastus? <http://www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/hyva-tilintarkastustapa/mita-on-tilintarkastus>. Luettu 29.5.2016.

Tilintarkastuslaki 1141/2015. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151141>. Luettu 5.5.2016.

Tilintarkastuslakiin liittyvät asetusluonnokset 18.9.2015. <http://www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/edunvalvontaa-ja-saantelyhankkeita/lausunnot-ja-kuulemiset/vuosi-2015>. Luettu 2.2.2016.

Tuokko 2015. Tilintarkastuslaki on uudistettu. Päivitetty 21.9.2015.
<http://www.tuokko.fi/tilintarkastuslaki-on-uudistettu/>. Luettu 2.7.2016.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetus tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä 1442/2015. Valtion säädöstietopankki Finlex,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151442>. Luettu 21.5.2016.

Kyselyrunko tilintarkastajille

Taustatiedot

- Koulu, jossa tradenomitutkinto on suoritettu
- Kokemus vuosina tilintarkastustehtävissä
- Oletko suorittanut tai osallistunut HTM- tutkinnon tenttiin?
- Oletko suorittanut tai osallistunut KHT- tai JHTT- tutkinnon tenttiin?

Alalle hakeutuminen

- Minkälaiset seikat vaikuttivat a) myönteisesti mielenkiintoosi hakeutua alalle? b) kielteisesti?
- Miten kuvailisit tradenomin mahdollisuuksia päästä suorittamaan HT- ja KHT- sekä JHT- tutkintoja?
- Uskotko tilanteen muuttuvan tulevaisuudessa jollakin tavalla? Miten?

Suomen tilintarkastajat ry ehdotti tilintarkastajan hyväksymisedellytyksien asetuseruonnoksen lausunnossaan, että opintokokonaisuuksien määrittelyä opintopisteinä ja viikkoina olisi tarkoituksenmukaisempaa kuvata edellytettujen opintojen laajuutena. Yksittäisiin oppiaineisiin kohdistuvien vaatimusten sijaan tulisi keskittyä opintojen kokonaisuuteen ja lisätä niiden suoritusapuja. (Tilintarkastuslakiin liittyvät asetuseruonnokset 2015.)

- Uskoisitko lausunnossa mainituilla muutoksilla olevan vaikutuksia a) alalle hakeutumiseen? Minkälaisia? b) tilintarkastustutkintoihin osallistumiseen?

Tilintarkastusalan osaamisvaatimukset

- Mitkä ovat tärkeimmät tilintarkastajan työssä vaadittavat ominaisuudet?
- Millä tavoin olet suunnitellut opintojasi tilintarkastusalaa ajatellen?
- Joudutko tai oletko joutunut täydentämään koulutustasi tilintarkastusalalla etenemistä varten? Millä tavoin?
- Miten kuvailisit tradenomitutkinnon vastaavuutta tilintarkastustehtävien a) teoreettiseen vaatimustasoon? b) käytännölliseen vaatimustasoon?
- Minkälaisiin aihealueisiin tulisi mielestäsi erityisesti keskittyä valmistauduttaessa HT- tutkinnon tenttiin?
- Minkälaisiin aihealueisiin tulisi mielestäsi erityisesti keskittyä valmistauduttaessa KHT- tai JHT- tutkinnon tenttiin?
- Muita näkemyksiä liittyen tradenomin valmiuksiin tilintarkastusalalle

Kyselyrunko HR- ja esimieshenkilöstölle

Taustatiedot

- Titteli
- Oletko suorittanut tai osallistunut HTM- tutkinnon tenttiin?
- Oletko suorittanut tai osallistunut KHT- tai JHTT- tutkinnon tenttiin?

Alalle hakeutuminen

- Minkälaisen seikkojen uskot a) lisäävän mielenkiintoa hakeutua tilintarkastusalalle? b) vähentävän?
- Kuinka suuri osa arvioi mukaan yritykseenne tilintarkastajaksi hakevista on tradenomitauksia? Kuinka suuri osa yritykseenne tilintarkastajista on tradenomitauksia?
- Tuleeko arvioi mukaan tradenomitauksisten tilintarkastajien tarve muuttumaan tulevaisuudessa? Miten?
- Miten kuvailisit tradenomioiden mahdollisuuksia päästä suorittamaan HT- ja KHT- sekä JHT- tutkintoja?
- Uskotko tilanteen muuttuvan tulevaisuudessa jollakin tavalla? Miten?

Suomen tilintarkastajat ry ehdotti tilintarkastajan hyväksymisedellytyksien asetusluonnoksen lausunnossaan, että opintokokonaisuuksien määrittelyä opintopisteinä ja viikkoina olisi tarkoituksenmukaisempaa kuvata edellytettujen opintojen laajuutena. Yksittäisiin oppiaineisiin kohdistuvien vaatimusten sijaan tulisi keskittyä opintojen kokonaisuuteen ja lisätä niiden suoritusapoja. (Tilintarkastuslakiin liittyvät asetusluonnokset 2015.)

- Uskoisitko lausunnossa mainituilla muutoksilla olevan vaikutuksia a) alalle hakeutumiseen? Minkälaisia? b) tilintarkastustutkintoihin osallistumiseen?

Tilintarkastusalan osaamisvaatimukset

- Minkälaisiin aihealueisiin tulisi mielestäsi erityisesti keskittyä valmistauduttaessa HT-tutkinnon tenttiin?
- Minkälaisiin aihealueisiin tulisi mielestäsi erityisesti keskittyä valmistauduttaessa KHT- tai JHT- tutkinnon tenttiin?
- Mitkä ovat tärkeimmät tilintarkastajan työssä vaadittavat ominaisuudet?
- Miten kuvailisit kokemuksesi perusteella tradenomitutkinnon vastaavuutta tilintarkastustehtävien a) teoreettiseen vaatimustasoon? b) käytännölliseen vaatimustasoon?
- Miten tradenomioiden valmiuksia tilintarkastusalalla toimimiseen voitaisiin mielestäsi parantaa?

Haastateltavien näkemykset tradenomitutkintonsa antamista valmiuksista tilintarkastustehtäviin

	Teoriaosaaminen	Käytännön valmiudet
Haaga-Helia AMK	<p><i>"Käymme ammattikorkeakoulussa etenkin tilintarkastuspolussa todella tarkasti ISA-standardeja ja muuta teoreettista. Laskentatoimen kurssit tukevat hyvin."</i></p> <p><i>"Koen saaneeni vallan hyvät perustiedot työskennellä tilintarkastusalalla amk-opintojen myötä. ...Opetus vastaa hyvin nuorelta tilintarkastusassistentilta odotettavia taitoja ja kykyjä."</i></p> <p><i>"Kyllä koulun kursseilla käytiin asioita läpi ihan hyvin ihan lakipykälienkin kautta, joten kyllä teoreettinenkin vaatimustaso on ihan hyvällä mallilla...Itse ainakin tarkastin tilintarkastuksen kurssilla tiimissä koko kuvitteellisen yhtiön tilinpäätöksen, joten jo sitä kautta oppi paljon."</i></p> <p><i>"...Laaja yleissivistys ja yritysmaailman ja kulttuurien tuntemus on auttanut eteenpäin."</i></p>	<p><i>"Jotkut kollegat maisterista sanoneet, että tradenomeilla on parempi käytännön tuntemus ja tieto kuin heillä."</i></p> <p><i>"Tilintarkastuksessa ei tarvitse ihan älyttömän ihmeellisiä tietoteknisiä taitoja mutta excellin hyvästä osaamisesta on kyllä hyötyä."</i></p> <p><i>"Tietotekniset taidot minulla on omasta takaa, ei opinnoista. Sen verran olen nähnyt alalle tulleita nuoria, että voin sanoa, että pelkkä opinnoista saatu tietotaito ei vielä yleensä vie kovin pitkälle. Tarvitaan harastuneisuutta ja omaa kiinnostusta - erityisesti exceliin."</i></p> <p><i>"Kannattaa käydä mahdollisimman paljon eri IT-kursseja ja varsinkin excellin syventäviä kursseja."</i></p>

	<p><i>"...Rahoituskurssit taas olivat melko tyngät silloin kun itse opiskelin. Lainsäädännölliset kurssit (yhtiöoikeus, kirjanpitolaki, osakeyhtiölaki) yms. olivat myös melko pintaraapaisukursseja. Kokonaisuudessaan laskentatoimen tradenomitutkinto antaa kuitenkin erinomaiset valmiudet tilintarkastusalalle teoriatasolla."</i></p> <p><i>"Haaga-Heliassa oli mielestäni hyvät kurssit aihe-alueisiin nähden."</i></p> <p><i>"Teoreettisella puolella voisi olla enemmän tarjontaa tilintarkastus/kirjanpitolakiin ja osakeyhtiö- ja kirjanpitolakiin liittyviin opintoihin."</i></p>	<p><i>"Omasta mielestäni amk valmistaa käytännön vaatimustasoon yliopistoja paremmin. Tämä korostuu erityisesti peruslaskentatoimen osaamisessa ja Excel taidoissa."</i></p> <p><i>"Tietotekniset taidot tradenomeilla pitäisivät olla ainakin ok-tasolla, sillä mm. excelin ja wordin käyttöä opetetaan peruskursseilla."</i></p> <p><i>"Käytännön harjoitukset olivat hyviä tilintarkastus-kursseilla, kirjanpitokurssit ovat mielestäni erittäin tarpeellisia myös. Lisäksi excel-taitojen esim. vlookup, sumif yms. kaavojen hallinta on erittäin tärkeää, kun työpaperit tehdään pääosin exceliin."</i></p>
<p>Laurea AMK</p>	<p><i>"Tradenomitutkinnosta sai hyvän pohjan tulla alalle."</i></p> <p><i>"Hyvin pintaraapaisu. Tilinpäättöskurssi ohjaa ja valmistaa hieman taseen ja tuloslaskelman lukemiseen ja tulkitsemiseen, mutta muuten en koe, että kurseista on teoriatasolla kovin paljon hyötyä nimenomaan tilintarkastajan kannalta."</i></p>	<p><i>"Tutkinnosta saadut taidot ovat riittävät."</i></p> <p><i>"Microsoft Officen käyttö edesauttaa tilintarkastajan työssä. Ammattikorkeakoulussa oli paljon esityksiä ainakin itselläni, mikä sinänsä toki valmistaa paljon asiakaskoh- taamiseen ja muutenkin sosiaaliin tilanteisiin".</i></p>

Mikkelin AMK	<i>"Laskentatoimeen liittyen saa erittäin hyvän pohjan. Johdon laskentatoimi ja rahoitukseen liittyen AMK:sta en saanut mielestäni tarpeeksi tietoa."</i>	<i>"Tietotekniset ja viestinnälliset taidot hioutuivat AMK:n aikana erittäin hyväksi. Niillä pohjatiedoilla mennään edelleen."</i>
Hämeen AMK	<i>"Teoreettisella tasolla tradenomitutkinto antaa mielestäni riittävän pohjan tilintarkastusassarin työtehtävien aloittamiselle. Pääosin työn oppii vasta tekemällä mutta tutkinto takaa riittävän ymmärryksen taloudesta yleistasolla."</i>	<i>"Käytännöllinen osaaminen on mielestäni riittävä koulutuksen perusteella. Työssä pärjää perus excel-osaamisella ja kohtalaisilla viestintätaidoilla."</i>
Tampereen AMK	<i>"Valmius työskennellä alan perustehtävissä hyvin ohjeistettuna. AMK:n jälkeen ajattelin tradenomin tutkinnon riittävän alalle, mutta kyllä nyt olen sitä mieltä, että teoreettinen osaaminen olisi ollut riittämätön alkuvaiheessa."</i>	<i>"Riittävät."</i>